

זכרון תורת משה

אכסנייה לתורה וחסידות

יו"ל ע"י חבורת האברכים שע"י מרכז מוסדות לעלוב
מיסודו של כ"ק מרן אדמו"ר הקוה"ט זצוקללה"ה זיע"א
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר עט"ר שליט"א

פרשת ויחי
י"ד טבת תשע"ג
גליון תקצ"ז

זמני כניסת ויציאת השבת

ר"ת	מוצ"ש	הדה"נ	
בני ברק	5:26	4:22	5:58
ירושלים	5:24	4:08	6:02
באר פארק	=	4:21	5:49

ברוכים הבאים בשם ה'

בקידה אל מול פני הקודש, אנו מקדמים בברכה את פני הוד
כבוד קדושת מרן אדונינו מורינו ורבינו שליט"א
להגל בואו ארצה לשערי עירנו בני ברק
לכבוד יומא דהילולא השנים עשר של
מרן מלכא אדמו"ר הקוה"ט זצוקללה"ה זיע"א
יהי בואו לברכה ולהרמת קרן התורה והחסידות מתוך שמחה
וביאת משיח צדקנו בב"א.

התפילות ועריכת השולחנות יתקיימו אי"ה בבית מדרשינו רבי עקיבא ב"ב

דבר המערכת

בגליון זה אנו מביאים בפניכם מה שמענו מפייה של בני רבינו הקוה"ט זיע"א, ה"ה כ"ק מרן רבינו שליט"א רוח אפינו וממשיך השושילתא קדישא, ואחיו הגה"צ אשר הם משפיעים מפורסמים בעולם, גאונים צדיקים וידועים וכמעינות המתגברים עד בלי די, אודות תולדות ומעשי חייו הנאדרים בקודש של אביהם מרן רבינו הקוה"ט זיע"א.

מאלף הדבר כי בשיחותינו הרבים עם הגה"צ שליט"א, שמענו ושוב מפייהם כי עבודתו הק' של רבינו זיע"א ה' בלהבת אש, חד אמר 'ער האט שטענדיג געפלאקערט', וה"א א' קאך פייער, א' פלאם פייער, א' ברען א התלהבות וכדומה.

אמירה נעימה וקולעת דברי אמת ויציב שמענו מפי בנו הגה"צ המשפיע **מורינו רבי אלימלך שליט"א**, להגיד את עבודתו הק' של אביו מרן רבינו זיע"א וזה של זק' מרן הרמ"מ זיע"א: ווען דער זיידע דער רבי זצ"ל השרף הגדול האט געפלאקערט ביי 'לפניו נעבוד ביראה ופחד' - ראו שרף הקדוש אינו כלל בזה העולם, ומרחף הוא בעולמות העליונים. כי כך ה' עבודתו שהיה חוזר ומשנה ומשלב באימה וביראה, וסביבו ירעדון כי נפל חד מרדכי עליהם, לפני משה האדימו כלהב, ומראו כחד משרפי מעלה, וחשו כולם בו כי לא חלי ולא מרגיש בעלמא הדין כלל, ובהתלהבותו ובדביקותו כי גברה זרק גופו לכל עבר והכה ברגלו על השלחן מעלה ומורידו, וכפף עצמו בכסאו לאחוריו ונצמד בגופו לקיר הצפוני לזמן ממושך ברב התלהבותו כידוע לכל אנ"ש. ווען דער טאטע דער רבי זצ"ל האט געפלאקערט ביי 'לפניו נעבוד ביראה ופחד' - האט ער געקאכט פאר דער וועלט! שיראו וילמדו מזמנו איך להתנהג ולהתחזק בתורה ויראת שמים.

וכן שמענו מפי בנו הגה"צ המשפיע **מורינו רבי נחמן שליט"א** כי מעיקרי הנקודות באישיותו והנהגתו של רבינו זיע"א היתה זאת שהוא צמצם את האור הגדול של מרן הרמ"מ זיע"א שהדור הבא יכלו לקבל ולקלוט האור, וזאת עשה ע"י שכל הנהגותיו והליכותיו היה זעיר אנפין מאביו הק', וכך היה אפשר לקבל ולקלוט את האור הגדול. ואף לאחר הסתלקותו של מרן הרמ"מ זיע"א עדיין עמדו הטיב את הנרות והדליק את הנפ"ש, להעלות ולהתעלות אל מול פני המנוחה יאירו שבעת הנרות - שלהבת האש נמשך ונשפע בממשיכי דרכו. **אין** אנו מתיימרים לומר כי שייך להקיף שגב פינת יקרת הדר תפארת קדשו של ארחות חיו ונאווינו הטהורים עלי אדמות. אלא מן המעט אשר נעלה אי"ה בגליון קדוש זה הוא **כמאמר מרן רבינו שליט"א** "כי החי יתן אל לבו" להתחזק בתורה ויראה טהורה ונוכח לקבל פני כ"ב, שאנו ללמוד לכה"פ ממועשיהם ולהתחזק בכל עניני עבודת ה', וכן לחזק את לבות אנ"ש אחים נאמנים בלב אחד, להתעלות בתורה ויראה טהורה ונוכח לקבל פני משיח צדקנו ומלכנו כ"ק מרן רבינו שליט"א בראשנו בב"א.

מלך חדש' - ועי"ז שוכחים מהצדיק הקודם, 'אשר לא ידע את יוסף' - הוא הצדיק. (ראה גם בספה"ק באר מים חיים ע"פ הג"ל אות ב.)

חובא ברש"י (בראשית ל) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה אש בלא להבה אינו שולט למרחוק, ע"כ. אשו של רבינו זיע"א לא כבתה, ואף ששקעה האש של מטה ב"ד טבת תשס"א, עדיין לחושות הגחלים ולשוני האש מקבלים חיות וניזונים מחדש בכל פעם ע"י מועשיהם הטובים של הצדיקים בו. ומדי דברנו בו ובזכרנו את אורחות קדשו ואמרותיו הטהורים אשר להבה יצאת, אזי אף ממרחק של שנים עשר שנים ומרחוק שמיא וארעא עדיין מתחממים לאורו הגדול אשר ממשיך להאיר לארץ ולדורי עליה. כי אשו דלעילא הולך ומתעלה, וידוע דאש של מעלה אינו כלה דכתיב הסנה איננו אוכל (ע"י יערות דבש ח"ד עה). וא"י באוהב ישראל (שקלים), כי עיקר הדביקות הוא ההתלהבות ואש הרוחני הנוער בלב האדם והתשוקה לעלות למעלה לדבק בשורשו, ע"כ.

ידוע שיש לצדיק עליה אחר עליה כמו ששמענו מפ"ק דרבינו הק' זיע"א לפרש הפ' 'אז נדברו ראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמעו ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו' (מלאכי ג טז), ע"ד מ"ש מרן הבעש"ט זיע"א אז נדברו ראי ה' - כשמזכרים זה עם זה מיראי ה' ממועשיהם הטובים של הצדיקים [ההוסיף רבינו: וי"ל איש אל רעהו - רומז על זמן ההתאספות בשבת אחים]. ויקשב ה' וישמע - ע"י סיפור הדברים למטה נזכרים ראי ה' ומועשיהם הטובים לפני הש"י ויש להם עליה למעלה ע"ז, ולחושבי שמו - גם אותם המזכרים איש אל רעהו מיראי ה' - גם הם נזכרים לפני ה'. ורבינו זיע"א הוסיף לבאר כי גם המספרים יש להם עליה רוחנית, כנרמז בתיבת אז 'נדברו' ראי ה', נדברו לשון הנהגה והמשכה כמו"ש (תהלים מז, ד) ידבר עמים תחתיו, שע"י הסיפור בשבון של צדיקים ושגב עבודתם לפני ה', מובילים ומוליכים את הצדיקים מעולם לעולם מעילא לעילא. אז מען רעדט פון צדיקים פירט מען דעמאלט דעם צדיק.

וכמו כן נמשך שפע קודש לחושבי שמו המספרים מהם. ראי ה' - דאס איז פארוועמען מען יציט. חושבי שמו - דאס איז די וואס יצען. ביידע זענען לפני ה', עכ"ל.

לס' "אביר יעקב משם רועה אבן ישראל" שנים עשר שנים חלפו הלכו מאז נלקח מעמנו ובפתע פתאום בא להיכלו כ"ק מרן אדמו"ר הקוה"ט זצוק"ל זיע"א. שנים עשר שנים, אשר החסידים הדבקים בו בלב ונפש מועלים את זכרון קדשו ומזכירים ביראת הכבוד את שמו, ומתרפקים על אותם הימים שעשו במחיצתו והסתופפו בצלו, מים רבים לא יכלו לכבות אש האהבה, כי עזה אהבתם רשפיה רשפי אש.

הגה"ק החתם סופר ז"ע כותב (תורת משה פ' תצוה): לא יתואר מיתה בצדיקים אשר הניחו אחריהם תלמידיהם ובניהם העוסקים יומם ולילה במה שלמדום אבותיהם. כי בכל דיבור ודיבור ומצוה שהם עוסקים בעוה"ב, הנה זכותם תלוי ברבם שעומד בעוה"ב. ועי"ז הוא מתגדל והולך בעוה"ב, ואינו מוצא מנוחה, כי אם הולך מומדריגה למדריגה. ואיננו כשאר מתים, שהם עומדים קיימים באותו העולם שובתים מעל עבודה, לא כן אלו הצדיקים, ע"ש.

כבר עמד והזהיר ע"י **מרמא ורנא הק' רבי משה מרדכי מלעלוב זיע"א** כבואו לפרש את הכתוב 'ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף', קרא כרואא בחיל: עיקר הגלות וכל הצרות מתחיל מזה אשר ויקם

מזלא טבא וגדיא יאה

ברגשי גיל וחדוה עילאה הנון לשגור בזה מיטב ברמותיו אל יודיעו ויודי כל בית ישראל, מרביץ תורה וחסידות לעדדים, נעריך באמלי קודש הילולו בנו ועשרת, דין רפישי מדבית אבא מרן רבינו אדמו"ר הקוה"ט זצוקללה"ה זיע"א ומרן רבוה"ק הקוה"ט זיע"א מלעלוב, ענף עץ אב"ת. לבית אבותיו עשרת כש"ת. ה"ה

הגה"צ מורינו רבי נחמן בידרמן שליט"א

להגל שמחת יושואי הבת הכלה המהוללה תחיו עב"ג הבחור החתן המופלג בתורה ויראת שמים, מורינו הרב **חיים משה שליט"א**

נכד **כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א** בשעטומ"צ בה לבנו הא' גברא רבא פא"מ, המפורסם לשו"ת הרה"צ רבי **יחזקאל שדרא ברוך הלברשטאם שליט"א**

הרב הצעיר דקריית צאנז ברמותנו שיכח לרבות יוב נחת ושיבועי שמהות ולבנות בית נאמן לתפארת אבוק"ק במחם בית ישראל טבא ומשמחת טובת צדיקים ה' וישפעו השפעות טובות שישן ושמחה וכו"ט ברו"ג, לנו ולב"י אמן.

גליון מוגדל

ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו' הדיוקים רבו. נאמר ויהי יעקב ולא נאמר ויהי יעקב. 'בארץ מצרים' – לכאורה נראה כמיותר. 'שבע עשרה שנה' למה לי, מדוע האריך הכתוב לפרט מקום שהותו וזמן שהותו בערות הארץ, בעוד שאצל אברהם אע"ה ויצחק אע"ה לא מוזכר מקום וזמן שהותם וחיותם.

ונראה לפרש בהקדם מ"ש אצל יוסף הצדיק "כי בן זקונים הוא לו", ובתרגום כי בר חכים הוא ליה. יעקב אבינו היה עסוק בתורה, ומסר לו הכל מה שלמד וקיבל אצל שם ועבר. וכן כתיב (ויגש) ואת יהודה שלח לפניו להורות, ופרש"י שיתקין בית מדרש. והנה התורה נק' טוב כמ"ש כי לקח טו"ב נתתי לכם תורתי אל תעזובו, 'שבע עשרה' שנה היינו י"ז - בגימ' טו"ב, רמז לתורה.

ומלמדנו התורה"ק, כי יעקב אע"ה היה כל כולו דבוק בתורה"ק בהתלהבות ובשמחה, והיה כל חיותו בתורה"ק, תמיד בכל מקום ובכל זמן, ואף במקום נמוך ושפל בארץ מצרים הי' כל חיותו והתלהבותו מהתורה"ק. ולא יום אחד ולא יומיים, יעקב אע"ה האט "געפלאקערט און געלעבט די תורה י"ז שנה, געלעבט און געקאכט נאר אין תורה", בים התלמוד. כי ע"י התורה הק' אפשר לעמוד איתן, ולעבור כל הזמנים הקשים וכל המקומות הנמוכים.

אבא הק' כל חיותו שאב מן התורה

מתכנסים אנו לכבוד יומא דהילולא של כ"ק אבא מארי זכרונו לברכה זיע"א, שהוא היה כל כולו שקוע בלימוד התורה הקדושה וכל חיותו שאב הימנה, והי' זה עם חיות אמיתית. גם השאיר אחריו ברכה מרובה הם כתבי חידו"ת שכתב משך השנים. כאן בבית המדרש הי' תקופות שמסר שיעורים בגמרא, בהלכה, וגם בחומש רש"י, והאור החיים הק'.

גדול היה בכוח התורה

אדמו"ר זצוק"ל זיע"א היה מסור בלו"נ לתלמוד תורה לחינוך הבנים, וכד הוינא טליא

ואז נתגלה מרן הבעש"ט זיע"א לבנו הרה"ק רבי צבי זיע"א ולתלמידיו ואמר להם, מה לכם לדבר ממופתיי ואותותיי, הרי אי אפשר ללמוד מהם דבר, איז דען נישט כדאי ועדיף לדבר על העבודה, עבודת ה', שאפשר ללמוד מזה הוראה למעשה, ועי"ז תהא עלייה לנשמת הצדיק ג"כ, הצדיק הרי בונה בשמים מעליותיו, עולה ומתעלה בעלי אחר עלי עא"ס. והחי יתן אל לבו, לחרות על הזכרון און גוט אריינבאקען, התקן עצמך בפרוודור, העוה"ז הוא הפרוודור, להשכיל ללמוד מכל הדיבורים לימוד למעשה להתעלות ולהתרומם.

רבינו היה מקושר בקשר של קיימא לרביה"ק מרן הרמ"מ הקוה"ט זיע"א

כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל זיע"א היה חסיד איתן דבוק ומקושר לאביו הרבי (מרן הרמ"מ) זיע"א, וסייע ועמד לימינו בכל כוחותיו ובמס"נ.

פעם, בערב יום הקדוש, היה אבא זצוק"ל זיע"א טרוד ועסוק עם אביו הרבי, וכ"כ היה מתעסק עמו עד כדי שלא היה סיפק בידו לטבול בערב יום כיפור, וכשהזכיר לו שעוד לא טבל או הרבי בעצמו א"ל: "הבנתי זאת, אך אל דאגה בני, כי כבר טבלתי וכיוונתי עבורך טבילה במקוה".

בכלל, אצל אדמו"ר זצוק"ל זיע"א הייתה חשיבות גדולה המקוה, ודכירנא שפעם, היה זה בערש"ק, ושערי המקוה הי' כבר נעולים על מסגר ובריה, אך אבא לא שת לבו לזאת ונכנס דרך החלון, והיה צריך לפשוט המעיל העליון והכובע ועבודה שלימה והכל רק כדי לטבול במקוה.

וכן הכריז עליו אביו הק' מרן הרמ"מ פ"א: "ער האט ליב א מקוה" [=הוא אוהב את א מקוה]. גם כשהיה לו דלקת פרקים, שאל מאביו מרן רביה"ק הרמ"מ זיע"א אם יכול לטבול במקוה ולא זיק, וא"ל שיכול לילך וטוב עשה ששאל, אך שיטבול רק טבילה אחת.

היה מעמידנו בכור המבחן כסדר, והיה יוצא ונכנס אל המלמדים לברר אצלם עלינו, אם אנו מתמידים ומתעלים כראוי. הכל עשה למען התורה הק', ותמיד היה מדבר בהתרגשות גדולה על ענין כוח התורה וכדו'.

"ערנסטקייט און אמת איז געווען ביי איהם זייער חשוב" [=רצינות ואמת היה מאוד מחשיב]. "ער האט זיך געמוטשעט אסאך און איז געווען איבערגעגעבען זייער פאר די לומדי תורה" [=סבל ונטרד הרבה, אך עכ"ז היה מוסר עצמו בלו"נ למען לומדי התורה].

והחי יתן אל לבו, לא לחיות כבשדה הפקר, אלא להתחזק בלימוד התורה בשקידה ובהתמדה ובשמחה גדולה. וגם בענין חינוך הבנים והבנות, לעקוב מאוד אחרי הילדים, לעמוד על טיבם, לדעת אם הם מתעלים באמת, ואם מבינים היטב את חוק לימודם, לחקור עם מי ומי מתיידדים ומתחברים. ואכן נחוץ מאד להיות בקשר תמידי עם המלמדים והמחנכים. וגם כאשר הילדים עוברים קשיים, יש לחזקם ולעודדם ברוחניות ובגשמיות, לכל ימעדו ויפלו ח"ו, ולאהוב אותם מיט אן ערנסטקייט און מיט אמת. ובעז"ה כך יצליחו ויראו ברכה בעמלם אלו הבנים.

* * *

מן העיקרים אשר יש לזכור כאשר מתאספים יחד, בהילולא ובשאר התאספות, לדבר ולשוחח מעניינים המקרבים אותנו לאבינו שבשמים, דברים המעוררים להתעלות בתורה ויראת שמים ומדות טובות, כי סתם דיבורים בלי תכלית לא מועיל כלום. מסופר כי אחר הסתלקותו של מרן הבעש"ט הק' זיע"א ישבו ודיברו ביניהם תלמידיו הק' וסיפרו מגדולתו ושיבחו נפלאותיו ומופתיו אשר עשה, דיבורים שאין בהם לימוד למעשה.

שיחות קודש

המשך מעמ' ב'

מחזה הנורא בימים הנוראים אצל אבא הק' ומדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, כשהיינו ילדים, איך שהיה נראה אצל אבא הק' קדושת יום כיפור משנים קדמוניות, מיד כשהאיר היום קודם הנץ רץ לטבול במקוה בהתעוררות והתרגשות עצומה, ולבש בגדי לבן בזרזיות, ועוד נסע לאחמ"כ לת"א לאביו הרבי מרן הרמ"מ זצוק"ל זיע"א להיות נוכח במעמד הכפרות שם, ואולי לקח גם הכפרות לשוחט.

א"א לשכוח את מחזה ההתעוררות ביים שלאגען כפרות, וכן בדרכו היה שואל ומבקש מאנשים ומכרים בבקשה אם הם מוחלים לו במחילה גמורה, כך היתה עבודת קדשו בערב יום הקדוש.

ולהורותינו, כי צריך לזכור להתעורר עם הזמן, בא שבת קודש בא התעוררות, מתקרב ומגיע יום כיפור או שאר הזמנים הנשגבים גם כן צריך להתעורר.

כפי שאמרנו, אאמו"ר זצוק"ל זיע"א היה חסידו הנאמן של אביו הרבי זצוק"ל זיע"א, וגם בנו, הבנים, השריש את שגב קדושת הסבא הרבי מרן הרמ"מ זצוק"ל זיע"א, והחדיר בנו האמונה האיתנה ברבי זצוק"ל זיע"א, בבחי' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, וגם בך יאמינו לעולם, במשה שבכל דור ודור, זהו מרן הבעש"ט הק' זיע"א ותלמידיו הק', וכל הצדיקים הנעימים והאמיתים.

ולמעשה, על כולנו להתחזק באמונה צרופה ובחסידות, ובקשרי עבותות להרבי זיע"א מרן הרמ"מ זצוק"ל זיע"א, וכדאי מורא רבך כמורא שמים, ולרמוז בזה כי מורא רבך צריך להיות כמורא שמים, ועוד, ע"י מורא רבך מגיעים למורא שמים.

***

הכל עשה למען אביו הק'

"ער האט נישט געקוקט אויף זיינע בזיונות, אהן קיין חשבונות וואס און ווען, ווען ער האט געטוהן א זאך פון רבי'ן זיע"א, אלע יארען".

[אבא הק' היה מסור בכל לב ונפש לאביו הק' מרן הרמ"מ, ואף אם היה נראה בעיני אחרים באופן משונה מה שעשה, אך הוא לא התרגש

כלל מכך, ובלי שום חשבונות או הרגשת בזיונות מה ומי, אלא כי כך ציוה אביו הק' והוא עושה את הדבר שצוה רבינו הרמ"מ זצוק"ל זיע"א, כל השנים].

במחיצת הרה"ק ר"א מבעלזא זי"ע

"בכלל, זיינע ענינים האט געהאט א מקור, פון רבי'ן זיע"א. דער טאטע זיע"א פלעגט אלץ דערציילען אז ער האט געלערנט אין בעלזא, ער איז געווען ביים בעלזער רב, ער האט דערציילט אויך אז הנוכה האט ער זיך באהאלטען אמאהל אין די שאפע אין א ווינקעל דארטען, און דער בעלזער רב איז אריינגעקומען, ער האט עס אזוי נאכגעציילט, ס'איז געווארען אזא אימה, ופחד ער האט זיך צוגעגרייט, געזאגט די ברכות".

[בכלל כל הענינים אצלו היו עם מקור, מאביו הק' הרמ"מ זיע"א, אבא זיע"א תמיד היה נוהג לספר שהוא למד בבעלזא, והיה שם אצל הבעלזער רב זי"ע, ופ"א בחנוכה הסתתר בחדרו הק' בארון בפניה שם, והרה"ק ר"א מבעלזא נכנס, והחל כך להכין עצמו להדלקה, ואז נפל עליו אימה ופחד מהכנתו בקודש לברכות הדלקה"נ].

התקשרותו להרה"ק מבעלזא

"ער פלעגט פארציילען אז די בעלזער רב האט אזוי געהאט די נעגעל לאנג, פלעגט ער צולייגען אז ער האט ח"ו נישט מהרהר געווען, עס איז איהם געווען א פלא, ער האט פארשטאנען זיכער האט ער אן ענין, און שפעטער האט ער עס געטראפען" (בשל"ה הק' מס' יומא).

[אבא הק' היה מספר שפעם ראה את הרה"ק ר"א מבעלזא שהוא מוגדל ציפורניו כשהם ארוכות, והיה אצלו פלא על כך, (אך הוסיף אבא, שח"ו לא הרהר על כך ולא עלתה בלבו מחשבת צל של הרהור חלילה) כי בטוח היה כי יש להרה"ק

מבעלזא ענין בזה, ואכן מצא זאת אבי אח"כ בספר השל"ה הק' - מס' יומא].

אבא היה חידוש נורא בלהגדיל ולהאדיר התורה ולהרבות יר"ש וחסידות

אאמו"ר זיע"א פעל ועשה כל ימיו להגדיל ולהאדיר תורה ולהרבות יראת שמים וחסידות. "ער איז געווען א מורא דיגע חידוש אין דעם" [=הוא היה חידוש נורא בזה], כי גם כאשר עבר דברים קשים הסיח דעתו מכל זה, וכארי יתנשא, וחזר מיט פרישע כוחות, ומיד חיזק עצמו הלאה, און ווייטער געגאנגען.

זהו לימוד גדול עבורנו, לעולם לא לעצור בעמדינו בפני מצבים ומעברים קשים, אלא לשכוח מהם, ושוב להתחזק בתורה ועבודת ה' ברוחניות וכו', וכא דאמר התנא רבי עקיבא שעל כל גל וגל שעבר עליו, הנמיך ראשו ואח"כ שוב הגביה ראשו.

הקים הכולל עם תענית דיבור

"אזוי האט ער געשטעלט דעם כולל, עס זאל זיין מיט א תענית דיבור. דאכט זיך עס איז געווען דער ערשטער כולל מיט דעם אויפבליץ". [=כך הקים את הכולל, שיהיה רק עם תענית דיבור בין הלומדים, נראה לי כי היה זה הכולל הראשון שהחל עם רעיון זה].

*

כמו"כ היה אאמו"ר זיע"א עסוק בהרחבת המוסדות הק' שהקים, והחזיק את הכולל והתלמידי חכמים ההוגים בה על תלמודם, וכסדר אסף כספים למען תלמידי חכמים.

כן היה אצלו הקפדה בעניני צדקה וחסד, שיהי בשלימות ובלי נגיעות, והי' מחלק צדקה לת"ח ולנצרכים אחרים, לא מבני הכולל ואנשי שלומו, שאין לו עמהם שייכות ונגיעה.

גם מזה עלינו ללמוד לסייע ולטרוח בעד ת"ח הנצרכים, ולעזור לכל ישראל, ולעשות עם בני צדקה וחסד.

רומם נפשינו בסיפורי צדיקים

על שמירת העיניים

"א שטארקע זאך אין הינוך טאקע, איך דערמאן זיך טאקע, מיר זענען געווען קינדער, פלעגט ער אזוי אויפן וועג, ווען מען פלעגט גיין שבת וכו', דערציילען מעשיות פון צדיקים וועגען שמירת עינים צו וועגען אנדערע זאכען.

ער איז געווען זייער א היימישער מענטש, צו יעדער איינער ספייעל היימיש. עס איז געווען אביסעל א חידוש אפילו, א חידוש נפלא."

[=זוכרני דבר פלא בחזק מאוד, כד הוינא טליא, היה הוא כך על הדרך כשהיינו חוזרים מביהמ"ד לאחר תפילות השבת היה מרגלא בפומיה לספר לנו מעשיות הצדיקים בענין שמירת העיניים וכדו', הוא היה מאוד מסור אלינו וכן לסתם אנשים מיט א היימישקייט, לכל אחד היה כן כאבא רחימאי, והיה זה חידוש, אפי' א חידוש נפלא].

בענין השיבות ההתאספות בלילי שב"ק "די זיצען שבת אחים פרייטאג צונאכט'ס האט ער זייער מחשיב געווען"

[=הישיבה בשבת אחים יחדיו היה מחשיב מאוד].

הייתי עמו פעם במיאמי שבמדינת פלארידע, ונקלע לאיזה ביהמ"ד, וניגש לראשי וגבאי ביהמ"ד דשם ובקשתו בפיו שינהיגו שם מסיבת מרעים בליל שב"ק.

הטישים הקדושים והמופלאים בפורים – וכן ל"ג בעומר

"ביים טאטען זכרוננו לברכה, און אויך ביים זיידען דער רבי זצ"ל, זענען פורים געווען ערנסטע טישן. דער טאטע זצ"ל האט שטענדיג ארום געארבייט פורים."

[=אצל אבא זיע"א וכן אצל סבא זיע"א היו הטישים בפורים טישים מופלאים ורציניים מתמיד, אבא זיע"א פעל והפעיל הרבה

שיחות קודש

המשך מעמ' ג'

באלו הטישים בפרט בפורים]

*

"דער טאטע זיע"א האט אריינגעברענגט דעם ענין פון ל"ג בעומר אין אמעריקא, עס זאל זיין שטערקער."

[=אבא זיע"א הכניס וחיזק את הענין של ל"ג בעומר באמריקא, וחיזק הענין מאוד, ועד היום דבר זה נמשך ביתר שאת].

רמז על הסתלקותו

{כשנשאל מרן רבינו שליט"א שיבלחט"א על רמז מאביו מרן רבינו הקוה"ט זיע"א קודם הפטירה, נענה ואמר בזה"ל:}

"דער שידוך האט זיך פארצויגען" [=השידוך נתארך] (של בנו הרב הצעיר דבית מדרשינו בארא פארק מוריני רבי אהרן שליט"א), שנערכה לילה לפני שעזב מרן רבינו זיע"א את ארצה"ב, שבוע קודם הסתלקותו...

"מען האט געדארפט אריינקומען פון טאהש, איז פארטאגס געווען די שידוך..

איז צומארגענס ממש פאר'ן פארען האט ער געטרנקען לחיים מיט'ן עולם און ער האט געזאגט אזוי:

דער אייבערשטער זאל העלפען אין גיכען זאל מען שוין גיין צו דער גרויסע שמחה."

[=הוצרכנו לחזור מטאהש, ובבוקר כבר נתקיים השידוך, ולמחרתו ממש קודם נסיעתו לארצה"ק, שתה אבי הק' לחיים עם הקהל וכך אמר בל"ק בזה"ל: "השי"ת יעזור שבמהרה כבר נלך אל השמחה הגדולה" ע"כ].

מיתת צדיקים מכפרת- נסתלק במוצאי הילולא של זקינו מרן ר"מ מלעלוב זיע"א וכן נסתלק בשנת השמיטה, שהוא בבחינת יוה"כ.

"דער רבי ר' דוד משה טשורטקובער זיע"א האט געזאגט אויף די הילולא פון זיין טאטען דעם

רוזינער זי"ע, האט ער געזאגט, עיצומו של יום מכפר. און דער טאטע זצ"ל האט עס בפשטות מסביר געווען, אז עס איז דאך א חז"ל מיתת צדיקים מכפרת."

{והוסיף מרן רבינו שליט"א:} "עס ווערט דאך געברענגט מת במוצאי יום הכיפורים סימן יפה לו (כתובות קג), ס'איז דאך געווען דער הילולא פון רבינו הק' מרן משה לעלובער זי"ע, עיצומו של יום מכפר, און דער טאטע איז נסתלק געווארען מוצאי הילולא, בחי' מוצאי יוה"כ."

[=הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א אמר ביום ההילולא של אביו הרה"ק מרוזין זי"ע: "עיצומו של יום מכפר", ואבא זיע"א הסביר דבריו בפשטות כמו דאי' בחז"ל מיתת צדיקים מכפרת,]והוסיף מרן רבינו שליט"א: [איתא בגמ' (כתובות קג) מת במוצאי יום הכיפורים סימן יפה לו, והרי היה זה לאחר ההילולא של הרה"ק מרן רבינו משה מלעלוב, עיצומו של יום מכפר, ומרן אבא זיע"א נסתלק במוצאי ההילולא, שהוא בבחי' מוצאי יוה"כ].

*

"ווען דער טאטע זיע"א איז געווען מנחם אבל זיין ביי די שוואגער פון תולדות אהרן, נאך די מאמע. האט ער גערעדט דארט וועגען שנת השמיטה, אז שנת השמיטה איז נישט דא קיין חיבוט הקבר, ושבתה הארץ שבת לה; האט מען גערעדט פון ווי איז דער מקור, ס'שטייט אין מעבר יבק, און פון חתם סופר האט ער נאך געזאגט אז עס איז אזוי ווי יום כיפור א גאנץ יאר."

[=כשאבא זיע"א ניחם אבלים את הרבנית מתו"א אחר פטירת אמה הרבנית ע"ה, הוא דיבר שם בענין שנת השמיטה, שבשנה זאת אין חיבוט הקבר, כדכ' ושבתה הארץ שבת לה, שוחחו שם מאין המקור לזה, שכתוב בס' "מעבר יבוק", וכן מובא מהגה"ק החת"ס זי"ע שהוא כיום כיפור בכל שנת השמיטה). וגם הוא זיע"א נסתלק בשנת השמיטה, בחי' יוה"כ].

אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו', הול"ל אז דיברו מהו ה' נדברו. והענין כי כשמדברים בשבחם של הצדיקים ומשגב עבודתם הק', יש מזה גם תועלת עבור הצדיק כי מוליכים אותו ומעלים אותו יותר, וז"ש נדברו לי הנהגה כמ"ש ידבר עמים תחתנו, וכמו"כ י"ל נדברו לי הנהגה, שע"י שמספרים במעלתם ובמעשיהם ויקשב וישמעו - ישמע חכם ויוסיף לקח ללמוד הנהגות ישירות מהליכותיו בחיים ומעבודתו בקודש.

וכהא דא"י בשם החת"ס ע"ד הגמ' ר"י בן זכאי חלה וראו תלמידיו בוכה שאלוהו נר ישראל פטיש הימיני למה אתה בוכה אמר להם מלך בשר ודם שהייתי נשפט לפניו היום כאן ומחר בקבר וא"א לשחדו בממון הייתי רועד מרוב פחד, כ"ש מלך מ"ה שא"א לשחדו בשום דבר שבעולם, מקח שוחד אין לפניו, לכן אני רועד, ולא עוד אלא שתי דרכים לפני ג"ע וגיהנום ואיני יודע באיזה מוליכים אותי.

ויש להבין אומנם ז"ל עוד, אלא צריך לדעת כי עלייתם של הצדיקים בעוה"ב, תלוי בהתנהגות התלמידים בזה העולם, ולכן אמר לתלמידיו איני יודע באיזה דרך מוליכים אותי, כלו" אתם תוליכו אותי כפי מעשיכם שלכם. וע"ז דאג מאוד.

ולכן כאשר באים לדבר מהרבי אאמו"ר זצוק"ל זע"א, צריך להשכיל ליקח מכל הדברים לימוד להתחזק בתורה ובעבודת הש"י, כי זה טובת הנשמה. ולכן מתאספים ביומא ההילולא דילי; לספר ולשבח מעשיו ועבודתו הק', שיהי ע"ז עלי בתר עלי.

יראתו הטהורה

יראתו הטהורה של אאמו"ר זצוק"ל זע"א עומדת לעד, כי היראת שמים שלו נשפך על כל הסובבים אותו, וזה חדר לגידים ולאברים לתוך כל אחד ואחד. ראו עליו הירא"ש, הווארימקייט והזריות לדבר מצוה, האימה והיראה בקיום המצוה ובהכנה שקדמה לה. אי' בגמ' וכי יראה מילתא זוטרתא היא, ותי הגמ' אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, מקשה המגיד מדובנא ז"ע מה השייכות למשה רבינו ע"ה ובמה מתורץ ד"ו, ומבאר עפ"י מה ששאל פעם מהגאון מוויילנא ז"ע לתאר לו איך מנהיג הדור משמשפע לבני דורו צריך להיראות. והשיב לו הגר"א משל למה הדבר דומה לכלי גדול ולצדו כלים קטנים וככל ששופכים נוזלים לתוך הכלי גדול ומתמלא ועולה על גדותיו ונשפך אל תוך הכלים הקטנים אשר סביב לו. והנמשל, הגדרת השפעת הצדיק על בני דורו, הוא כאשר הצדיק עצמו עולה ומתעלה ביראת ה' ובתורת ה' וממנו נשפך ונשפע על כל הנלווים אליו והדבקים בו מנות גדושות של תורה ויראה, וכן לגבי משה רבינו ע"ה שהיה מלא יראת שמים כל כך עד שכולם הקטנים עם הגדולים נתמלאו על ידו ביראת שמים.

אאמו"ר זצוק"ל זע"א תמיד היה שגור על לשונו לעורר את הדבקים בו בענין הירא"ש, תמיד שאל "ווי איז דער יראת שמים" (=היכן הירא"ש), והוא עצמו עבד על זה כל ימי חייו והיה דש בה תמיד. בספה"ק נועם אלימלך (פ' עקב) אי' וזלה"ק: אמר ר"ח הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר (דברים י, יב) ועתה וגו' כי אם ליראה, ומקשה הגמ' אטו יראה מילתא זוטרתא אין לגבי משה וכו' ומקשים המפרשים (עי' מהרש"א בה"א שם) איך תלוי קושיי הגמ' בר"ח ולמה לא על הפסוק גופא, ונראה בוודאי הקושיי היא על הפסוק אלא שעל הכתוב עצמו הייתי אומר שאין הקושיי גדולה כ"כ כי נותנין לו סיעתא דשמיא לבוא אל היראה וא"כ

דברי תורה

ממורינו הגה"צ המשפיע אב"ד דקהילתינו שליט"א

היא מילתא זוטרתא כיון שהיא בידי שמים לסייע לכל אדם אלא שר"ח אומר שאין זה בידי שמים פי' שצריך האדם להתעורר בעצמו לכא אל היראה בלי שום סיוע ואז מקשה שפיר אטו יראה וכו', עכ"ל"ק.

והובא בשפת אמת כי המלך בעלותו על כסא מלכותו הדבר הראשון שעושה בתפקידו הרם הוא שייראו מפניו, ומעמיד חיילים ושוטרים להטיל אימה ופחד להודיע מי הוא המושל, ואילו במלך מלכי המלכים הקב"ה נצטוונו לעמוד בעצמנו ולחפש אחר הכלים והאמצעים דרכה נוכל לקבל ולהשיג ליראת שמים.

הישמח ישראל מביא בשם הרה"ק מווארקא זי"ע כי גם מרצפת הקרקע אפשר לרכוש ולהשיג יראת שמים. אפשר לומר הכוונה בזה, דהנה על הרבי אאמו"ר זע"א, הרי כל מי שראהו בהליכתו ברחוב היה משתומם מגודל זהירותו בשמירת עינו בטרהרה, וזהו שאמר כי גם מרצפת הקרקע אפשר לקנות ירא"ש, כי האדם אשר רגליו מוליכות אותו בקדושה ובשמירה מעליא כאשר העיניים נעוצות בקרקע ואינו מביט נוכחו כדוגמת הליכתו בקודש של אאמו"ר זע"א יכולים להגיש עי"ז יראת שמים...

כד הוינא טליא א"ל הרה"ח ר' אברהם טאגער הי"ו כשהוא מורה באצבע על האבא זצ"ל: הבט נא וראה איך צריכים להתהלך ברחוב. ראו עליו יראת שמים, מיששו אצלו יראת שמים, "און עס האט איבערגעאסען" (=זה השפיע ונשפך) לכל הבאים במחיצתו.

קדוש וטהור מנעוריו

וכבר משנות נעוריו ניכרו בו גינוני קדושה וסימני טהרה, סיפר לי הגה"ח רבי חיים קורנברג זצ"ל (ראש הישיבה), א חידוש פון א ואך. שהוא היה פעם בתל אביב לצורך ענין מסוים אצל יהודי חילוני, ונוסכה השיחה אודות לעלוב, ואמר לו האיש כי מלפנים היה גר כאן הרבי מלעלוב (מרון הרמ"מ זע"א), והיה לו ילד קטן ואלתר'קע שמו, ולפעמים אירע כי מביתו שלחו אותו אל אחד השכנים לבקש דבר מה, ואלתר'קע הנער היה דופק על הדלת ועיניו מושפלות היו ולא הרימם להביט לצדדים, ולא רצה לקבל מידי השכנות, והיו צריכים לומר לו ולהדריך אותו איפה מונח הדבר שהי' זקוקים לה, והי' נכנס בעיניים נטורות לקחת הדבר לבדו ויצא הבית...

כבר אז שחו משגב קדושתו ופרישותו. ואז אמר לו רבי חיים כי נער זה הוא הוא כיום הרבי מלעלוב...

רבות אפשר לספר ולהאריך במעלת שמירת עינו בקדושה ובטהרה. אציין רק כי בשנים הקודמים כאשר יצא לחו"ל והתגלגל ממדינה למדינה ומעיר לעיר, והי' מחפש אחר אכסניא ללון בה ולסעוד את לבו, היה מתנהג הדבר בתנאי ראשון כי בשולחן לא ישבו הנשים מבני הבית, הדבר לא הלך בקלות תמיד, לפני למעלה משלושים שנה הי' מקומות שונות שלא הבינו את המושגים האלו כלל.

קדוש וטהור במסעותיו

במשך השנים היה אאמו"ר זצוק"ל זע"א בעצמו מספר ומתאר את שעבר עליו בהזדמנויות שונות

במסעיו ברחבי המדינות, על הדברים והעקרונות שלו שלא ויתר עליהם כמלא נימא. פעם ניסו לשכנעו לוותר על אחד מעקרונותיו והגיב: "אלעס וועל איך אייך נאך געבען - דאס נישט" (=על הכל אסכים ואמסור לכם, רק זה לאו).

ובכלל עד סוף ימיו היו כל נסיעותיו לחו"ל פרקי לימוד בקדושה ויראת שמים. תמיד לקח באמתחתו אשר עמו כלי קווארט למי נטילה. אחד מחשובי אנ"ש ר' פ.ה.ל סיפר כי נסע פעם עם רבינו זיע"א ובירידה מהמטוס כניסותם לבית התיבות כרע רבינו ונפל על פניו, היה זה משום שהרבי ישב כל זמן הנסיעה, י"א שעות, במקום אחד בלי לקום ממקומו, כי לא רצה להיכשל במראות אסורות, והיו רגליו מאובנים ללא יכולת לזוז ולנוע...

אוצר של יראת שמים וכל מעייניו רק יראת שמים וכמו שהי' לו לאאמו"ר זצוק"ל זע"א אוצר של יראת שמים בלבד, רק עבודת השי"ת, כמו"כ הי' כל דיבוריו הק' ושיחותיו רק בעניני יראת שמים. ובהזכירנו את דברי תורתו יש לציין נקודה מעניינת ודבר מופלא, א געוואלדיגע זאך. משך כל השנים עד לקבלת ההנהגה לא אמר שום ד"ת משלו, הוא היה מוסר שיעורים ואף בשלש סעודות פלעגט ער פראווען כאשר הרבי מרון הרמ"מ זע"א לא היה עורך שולח"ט, ובכל אותם השנים לא אמר דברי תורה מדיליה כלום, כי אם היה חוור ושווה דברי תורתם של רבוה"ק ורועי החסידות תלמידי מרון רבינו הבעש"ט זיע"א.

מלבד מאמר אחד שהי' לו מאשר חנן אותו ה' שהיה אומר לכל אחד ע"ד הגמ' (ברכות) דאליהו לא נענה אלא בתפילת מנחה, "ער האט געקוועלט מיט דעם ווארט" (=הוא עסק בווארט זה תמיד). דבר זה נבע ג"כ ממדת האמת שהי' טבועה בו. ברם משנתעטר בכתר מלכות ועלה להנהיג את עדתו הק', הי' נשפך כמים מפיו תורה מיט יראת שמים, והיה כמעין הנובע בדברי תורה וווערטער אשר מרביתם סובבים הולכים בעניני יראת שמים. וב"ה הדפיסו ממנו הספה"ק 'באר מנחם' (ב' חלקים) מאמרותיו ושיחותיו שאמר בלהבת אש קודש, ורובם אכן בענין יראת שמים, כמו המאמרים: יראו את ה' קדושו וכו'. לפני נעבוד יראה ופחד. ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו כו'. חפצין אסורים וכו'. וישכם אברהם בבוקר וגו'. וכך הלאה כל מעייניו לעורר לתורה ויראת שמים. וכמרגלא בפומי' תמיד: "דער עיקר וואס מען דארף ארבייטען איז אויף יראת שמים" (=העיקר מה שצריך לעמוד עליו הוא יר"ש), והשאר יבוא ממילא.

המשך בעמ"ו

ניצוצי אש

מכ"ק מרון אדמו"ר הקוה"ט זיע"א

האספו ואגידה לכם וחי' הקבוצו ושמעו וגו'. (מט, א-ב) יל"ד ככל הלשון בקראי, וגם שינוי הלשון שתחלה אמר האספו ואחר כך אמר הקבוצו, גם יל"ד למה אצל לשון האספו אמר ואגידה לכם הרי שתלה הדבר בהגדה שלו, ואצל הקבוצו אמר ושמעו בני יעקב ותלה הדבר בשמיעתם שלהם. אלא י"ל דרצה יעקב אבינו ע"ה לרמוז לבניו השבטי יה, דבאם ויהא רק האספו דאין זה לשון אחדות מאוגדת כל כך, וכדאי' דברי חכמים וכו' בעלי אסופות (קהלת יב, יא) ובגמ' (חגיגה ג:) אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות, ועיין במהרש"א דדייק ממה שכתוב אסופות בלשון רבים משמע שיש כמה קבוצות המחולקות ע"ש, אז יהיה ואגידה לכם - מבלי אתם תשמעו, אך באם תהיו בבחינת הקבוצו לשון המרמז על אחדות מוחלטת, אז אז יהיה ושמעו - וועט מען דערהערען, היינו תוך כדי קבלת הדברים על הלב, ודו"ק.

"ביי דער טאטע זצוק"ל זיע"א איז א יעדער זאך געווען אן עבודה כשמה, צו סאיז א דאווענען צו אנדערע ענינים". (=אצל אבא כל דבר היה עבודה כשמה, אם תפילה או ענינים אחרים).

שגב ורוממות עבודת התפילה שלה היה געוואלד. אמי הרבנית הצ' ע"ה סיפרה כי כאשר הרבי היה מתפלל וסופר ספרת העומר היה זה בזעקות ובתחנונים עד כדי שהיה מטיח את ראשו בכותל בעוצמה רבה מאוד, והיא היי נגשת אח"כ לבדוק אם לא נפער חור בקיר מעוצמת הסחוטיו. כך עבד את ה' באופן נורא, מוראדיג. "זיינע קידוש ליל שב"ק שטייט פאר די אויגען, ער איז געשטאנען ווי א העלד. כל השנים, אן עבודה וואס ער האט אראפגעלייגט, זיין עבודה ערב יום הקדוש, אה... סדר נאכט, איך געדענק אלס קינד, סאיז געווען א פחד נורא".

(=עבודת הקידוש בליל שב"ק עומד מול עיני, הוא עמד כמו צבי וגבור כאר, ואיזה עבודת הקודש היו רואים אצלו בזמני ימים נוראים וסליחות וכו' בשברון לב נורא, ליל הסדר בפסח, אני זוכר הכל כילד, זה היה פחד נורא. בימים הנוראים היה אצלו התרגשות יתירה ועבודה גדולה. כשאמר סליחות בכה בבכי נוראות, והיה שבור בתוכו ככלי נשבר, ובכלל תמיד הלך בשברון לב ובשפלות רוח עד דכא.

רץ כצבי וגבור כארי למען אבשב"ש

רבינו היה חלוש מאוד בגוף משנות נעוריו, להבחיל"ה הייתי עמו פ"א אצל הגאון רמ"י ליפקוביץ זצ"ל, שאלו רבי מיכל יודא "וואס מאכט אייער הארץ"? (=איך הלב שלכם מרגיש?) כי בלמדו בשיבת תפארת ציון היי מאד חלש, ואאמו"ר התפלא מזכרונו ושאלו מאין זוכר זאת, והשיב הגרמ"י כי זוכר הוא כאשר הניח את ידו על כתפו של אאמו"ר היי ניתן להרגיש בהולמות לבו... ובסוף ימיו קשתה עליו ההליכה מביהמ"ד לביתו והיו נוטלים כסא כדי שינוח עליו בדרך. אולם כשהיה צריך לפעול לטובת הזולת שכח מכולם ורץ לסייע לו בכל מה שצריך, אך כשבא לפניו דבר שבקדושה, מצוות ומעשים טובים, היה קם כלביא וכארי התגבר עם חיות נפלאה ובוריוות יתירה היה פועל וטורה.

התמדתו ללא גבול בתוה"ק

התמדתו בתוה"ק איז דאך אפגערעדט ובלי שאלות. בילדותו עוד קודם הבר מצוה היה נוטל 'כדורים' למניעת שינה כדי שיוכל לעסוק בתורה באין מפריע. אחר נישואיו שימש כר"מ בשיבת לעלוב בת"א, ואח"כ בירושלים, לשם היה עולה לשהות ליד התלמידים משבת לשבת, היה לו שם חדר קטן שם ישן (אצל רבי אהרן שלמה לדרמן הי"ו), ותקופה אחת אף עברנו לגור בירושלים. וכשהקים את ביהמ"ד בבני ברק מסר שיעורים תמידים כסדרם, בגמרא, בהלכה במשנה ברורה, וגם בחומש רש"י. "זיינע שיעורים אהה, איך שהיין את השיעור לחומש רש"י, ווי אזוי ער האט אפגילערענט א פסוק חומש... די שיעורים האט ער געפירט אין גרויסען" (=שיעוריו הק, במשנ"ב חומש גמ' והלכה וכדו, איך שלימד פסוק בחומש, את כל זה ניהל ברמה).

כך חינונו הרבי והרבנית הבנים לתורה ויר"ש טהורה וכך חיינו את הבנים לתורה ויראת שמים. אאמו"ר זיע"א היה מגיע לחיידר לבדוק אחרינו, לשוחח עם המלמדים וכו'. אני זוכר כי גם כשלמדנו כבר בשיבה, רצו ללמוד פעם בלילה, ובאמצע הלילה

דברי תורה

המשך מעמ' ה'

בא לראות אם אכן לומדים... "ער איז געווען א מוראדיגע געטרייער טאטע, אבער דער פחד איז געווען פון איהם שטארק, מען האט געזיטערט פון איהם, א מוראדיגע פחד. מיר האבן געהאט א טאטע וואס ס'איז נישט דא אזעלעכס".

(=הוא היה אבא מסור עד למאוד, אך הפחד הימנו היה מאוד ג"כ, רעדנו ממנו, היה לנו אבא שאין כמותו הרבה מצוי היום). ועל אף הפחד והיראה שהשרה, ידענו כי אם רצינו משהו הלכנו אליו.

*

בילדותי, כאשר המלמד בחיידר למד אתנו הפסוק "איש אמו ואביו תיראו", וברש"י למה הקדים אם לאב כי מהאב מפחדים יותר, והאם משדלת בדברים וכו', ואמר המלמד כי יש ילד אחד בכיתה אשר אצלו היה צריך להיות כתוב להיפך, הוא הכיר את ההורים, כך ידעו ברחוב כי אאמו"ר איז א שארפער וחרף, מכל הבנים של הרבי זצ"ל היה לו שם של א שטארקער (=חרף וחד),

ואמנו הרבנית ע"ה יצאו לה מוניטין על טוב לבה "דער גאנצע עולם האט באוואונדערט איהר גוטסקייט און וויינקייט" (=כל העולם הפליא את טוב לבה ורוח שלה).

אבל באמת, ועל אף כל זאת, היתה הרבנית ע"ה "שטארק און אין שטיב האט זי געפירט א שטיב, והרבי עם כל השארפקייט היה מאד געטריי" (=הרבנית היתה בבית מאוד איתנה וניהלה הבית באופן תקיף, ואבא עם כל הרופותו היה מאוד מסור). והעניין בזה, כי הם למדו 'חינוך', מה כן ומה לא, המיווג היה מוראדיג, הם היו א דוגמא לחינוך הבנים. כמו"כ היי לו ענינים שונים בחינוך, היי דברים אשר לא ביקש ולא צוה ממנו מהבנים, כדי שלא נעבור על כיבוד אב אם לא נקיים את הדבר.

את אשר יאהב יוכיח

וזאת ראו ג"כ אצלו, ולא רק בחינוך הבנים אלא גם בהתנהגות לכל אנשי שלומו, לפעמים היה יכול להיות "שארף מיט איינעם" (=חרף עם אחד), וידעו נאמנה "אז אויב ער גיבט אריין איינעם" (=אם הוא מייסר ומוכיח לאחד), הכוונה שהערך ואהב אותו, וכמ"ש את אשר יאהב יוכיח.

דביקות החסידים ברבינו הק- והקפדתו על ענין אסיפות בליל שב"ק

עבודת הטיישין היי אצלו במסירות נפש ממש. היה אומר משמ"י הרה"ק הבית ישראל מזור זי"ע שאם ידעו מעלת 'פארטאגס' באשמורת הבוקר היו כל ביהמ"ד מלאים כמו בליל חג השבועות, ואאמו"ר היה מוסיף ואומר ואני אומר אם היו יודעים מעלת ההתאספות בשבת אחים בליל שב"ק היו כל הבתי מדרשים מלאים כמו בליל חג השבועות.

הטיישין בליל שב"ק בא לו במס"י, גם כשהיה חלש מאד לא ויתר על עריכת השולח"ט. ובאמת, במחיצתו בכלל ובטיישין בפרט, ראו גודל כחו והשפעתו, גם בארה"ק וגם בארה"ב, כי בין המסתופפים בצלו וכן בטיישין היי יכולים לישב לפעמים בכד אחד חסידישע געוויקטע אידן ובצד השני אנשים פשוטים אפי' בלי השגות וכו', והוא היה משלב ביניהם בחכמה ובתבונה רבה, והם היו

כל כך פארקאכט באאמו"ר שהיה קל לטעות שהם חסידי לעלוב מדורי דורות. וכעין שהיי אצל אביו הק' מרו הרמ"מ זיע"א שהיה יכולים לבוא תל-אביבער אידן ומצד שני היו זקני החסידים. היה כל כך דבוק באביו מרן הרמ"מ זיע"א, עד שכמעט ולא היה לו ספיקות בחייו.

ספיקות אסאך האט ער נישט געהאט כי כל דבר נבחן לאור הנהגתו והליכותיו בקודש של אביו הק'. ויתכן כי גם בדברים שלא ראה אצל אביו הרבי במפורש, אבל יכול היה לכוון אליה, וכהא דכתב החתם סופר זי"ע ("שו"ת חו"מ סי' נ') אודות הנהגת רבו הגאון רבי נתן אדלער זי"ע: "כי לא זזה ידי מתוך ידו ממש לידע כל דרכיו מוצאיו ומובאיו".

הקפיד מאוד על מנהגי רבוה"ק דלעלוב

מנהגי לעלוב היי מקודש אצלו בקדושה עולמית. אף היה לו פעם רעיון לתלות קאפטענעס (=לבוש ירושלמי) בביהמ"ד עבור מי שרוצה ללבוש הירושלמיער לבוש ואין ביכלתו מחמת ביתו או שאר סיבות. ידוע הרי כי אביו הק' זיע"א ביקש מאנ"ש שילבשו את הלבוש לפחות בביהמ"ד...

הזכיר לו תמיד יום המיתה

פעם מצאה אותו הרבנית הצ' ע"ה מונח בתוך מגירה התחתון בארון... לתמיהתה הסביר לה בפשטות, כי הוא רצה להרגיש איך מרגיש שם... בבחי יזכיר לו יום המיתה. עוד אני זוכר, כי בהלויותו של גיסו כ"ק אדמו"ר הגה"צ הרה"א הורונצ'יק זצ"ל, קודם שהגיעה המיטה למקום הקבורה, קפיץ אאמו"ר לתוך הבור עד אשר המיטה הגיעה, כי ביקש להעלות על זכרונו מ"ש סוף דבר המור כל נשמת את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם.

סיפור מוסקי הפרשה ~ לכבוד סעודת מלוה מלכה ~ המנוחה האמיתית של הצדיק

ויט שכמו לסבול (מט, טו) כל ימיו היה הגר"ע אייגר אפוף ביסורים. הגיעו הדברים עד כדי כך שפעמים רבות היה מוקיא דם בעת שלמד תורה. כדי להבריאו מטע ולשקם את גופו החלוש, החליטו פעם בניו להביאו למקום נופש. הבעיה הייתה כיצד להודיע לו על כך... היות שלא פסק פומיה מניסיה, אם היו נמקשים ממנו שיותו לנסוע לבית הבראה, הרי היה דוחה את ההצעה על הסף. מה עשו הבנים? - התחכמו והזמינו עגלה, והעלו את אביהם לתוכה, מבלי שיאמרו לו אנה הם נוסעים, וציוו על העגלון לנסוע למקום הנופש ההוא. הגרעק"א מציטו לא שאל מאומה, ופיו לא פסק מלמלל בדברי תורה. וכי מה איכפת לו אם הוא נמצא בבית מדרשו, או שהוא נוסע יחד עם בניו בעגלה... מרי גם כאן אף אחד אינו מפריע לו להמשיך ללמוד. כאשר הגיעו לבית ההבראה, הכניסוהו הבנים אל החדר שחלנו פונה אל אחת ההרים שמצידי טעמיות טובים ומעליו מגיע אויר צח שמחיה נפשות, והושיבו אותו על אחת הכורסאות הנוחות. הגרעק"א עדיין היה עסוק בלימודו, ולא השיגו על כל מה שקורה מסביבו... בשלב מסוים, כאשר הרגיש הגאון שהוא יושב כבר זמן רב מדי על הכורסה, הרים את ראשו ושאל: "איפה התניוק?" בני המשפחה לא הבינו את השאלה. ושוב חזר רבי עקיבא אייגר ושאל בתמנון: "איפה התניוק לברית המילה?" כשראה שלא מבינים את דבריו, תמה ואמר: "הרי בהימצאי בבית המדרש, אני יושב תמיד על כסא רגיל, ורק כאשר מזמינים אותי לסנדקאות, מוציאים כורסה יפה ומושיבים אותי עליה. כאשר הושיבו אותי כאן על כורסה כה נוחה, הייתי בטוח שזו היא כורסת הסנדק, ולכן שאלתי איפה התניוק..." - מי שמקיים "ויט שכמו לסבול", כפשוטו, אינו מזכיר מושגים אחרים, שאינם קשורים לתורה ולמצוות... ומי שרוצה "מנוחה" אמיתית, אין זה בבית הבראה, אלא ב"ויט שכמו לסבול"...

הסתלקות הרבי זצוק"ל זיע"א שמענו הרבה מן החסידים לומר "אז דער רבי איז אויך געווען א געטרייער טאטע" (=שרבינו הק' היה גם אבא מסור), ואני אומר "דער טאטע איז אויך געווען א רבי" (=אבא הק' היה גם א רבי), היה לנו גם אבא וגם רבי, א טאטע א רבי, א רבי א טאטע. אבידת רבו ואבידת אביו, נאמד לנו גם הרבי וגם האבא. רבי מביאו לחיי עוה"ב ואבא מביאו לחיי עוה"ז, הוא הי' שילוב של שניהם, בחי' אחד בשמיא וארעא, שמים וארץ.

ידוע לכל גודל דביקותו ומסירותו של אאמו"ר זצוק"ל זיע"א לאביו הק' הרבי הרמ"מ זצוק"ל זיע"א, ברם ניתן לומר שהי' אצלו דבר אחד מעל זה, והיא התמסרותו לחינוך הבנים. כי כשהיינו ילדים צעירים לא לקח אותנו עמו אל המישן בליל שבתות, היינו צריכים לעמוד לזכות לבוא אל המישן, אם למדו טוב והתנהגו טוב היינו יכולים להצטרף אליו. ידענו פתגם בבית "מען גייט צום טיש דורך א נייעם כביש" (=הולכים לטיש דרך כביש חדש), היינו שלא הולכים לטיש, אלא הולכים לישון... ובטיש עצמו, כאשר זכינו והלכנו לשולח"צ, לא גרע מאיתנו עינינו, ומפעם לפעם שלח לחפש אחרינו איפה זה ואיפה זה... לא היינו בליל הסדר: אצל הרבי זצוק"ל זיע"א בתור ילדים, קודם הברמ"צ, פסח כולם נמצאים אצל סבם אך אצלנו לא היה כזה, לא הבנתי זאת או, אבל אבא זצוק"ל זיע"א סבר שילד צריך להיות ליד האבא ולומר ההגדה וכו', ואצל הרבי הסבא זצוק"ל זיע"א לא היה אפשרות לעשות זאת, היה שם מאד 'אנגעצויגען' (=מתוח) כי ידוע מנוראותיו והומרותיו של הזידע-רבי זצוק"ל זיע"א בפסח. ראש השנה, בילדותינו לא לקח אותנו לירושלים עיה"ק.

מנהיג מופלא בחינוך

אאמו"ר זצוק"ל זיע"א היה מתאר לנו כי אצל רבוה"ק היה הסדר שאחד הי' תקיף בחינוך והבא אחריו לא וכו', מרן רבינו דוד זצוק"ל זיע"א הי' תקיף כמסופר שלא חסך שבט לשונו מבנו מרן רבינו משה זצוק"ל זיע"א מדוע הוא לומד גמרא ברבים, וכן קשר על עיני בנו משפחת עד הבר מצוה בצאתו לרחוב שלא ייפגמו עיניו. מרן רבינו משה זיע"א לא הי' תקיף. מרן רבינו אלעזר מענדל זצוק"ל זיע"א הי' תקיף וזה ידוע שהי' שארף, מרן רבינו דוד צבי שלמה זצוק"ל זיע"א לא הי' תקיף, מרן

מהגה"צ המשפיע מורינו רבי נחמן בידרמן שליט"א

רבינו שמעון נתן נטע זצוק"ל זיע"א הי' תקיף גדול, כשהיה חוגר האבנט היו הילדים מתרוצצים ובורחים כי הבינו שמתכוונים להגיש להם מנה... מרן הרבי זצוק"ל זיע"א לא הי' תקיף, הוא לא אמר לילדים כלום, ולפי"ז היינו מבינים את סיום החשבון בתקיפות חינוכו.

יעקב אאע"ה, הי' המחנך הראשון, שהי' מיטתו שלימה, אצלו נאמר כפ' פן יבוא והכני אם על בנים, וברש"י התקין עצמו לג' דברים לדורון התפילה ולמלחמה. חשבתי, כי הפ' "והכני אם על בנים" קאי על ענין החינוך, וכזה דמתאמרי בשמי' דהרה"ק מראדומין זי"ע שיעקב אאע"ה הכין דבר נוסף לשלש אלו, והוא, 'התקין עצמו', שהתקין את עצמו, חתך את עצמו. ועד"ז יתבאר כי בראותו שעשיו הרשע בא לקראתו התקין ג' דברים בעניני חינוך, וג' דברים אלו ראו אצל מרן אאמו"ר זצוק"ל זיע"א, אי בגמי לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, עם ליד צריך להתנהג בימין מקרבת ובשמאל דוחה. דרוון - בחי' ימין מקרבת, לקרב ולהקויר ולהעניק דברים טובים וכדו', מלחמה - בחי' שמאל דוחה, כשצריך לייסר אותו או לדחותו. ותפילה באמצע, כדי לדעת אימת להתנהג בימין מקרבת ואימת בשמאל דוחה.

ככל החזיון הזה ראינו גם שמענו אצל אבא מארי זצוק"ל זיע"א שהי' נוהג באופן כזה. בחי' דרוון, אני זוכר שהי' קונה עבורנו חומשים וספה"ק וכותב בפנים הקדשה והערכה לכל ילד - או היה זה נחשב למתנה חשובה ויקרה מאד, היום יש לכל ילד כל מיני וכו' בקוועטש אחת, אז הי' נחשב לגדולה' לקבל ממנו ספר עם הקדשה אישית לכבוד בני היקר וכו'. הי' מעניק לנו 'גוטע זאכען' (דברים וממתקים טובים) ומעודד אותנו כשידענו הלימודים, הי' משגר עמנו פתקאות אל המלמדים בה כתב שב"ה הוא מאושר רווה נחת וכדו', בכלה לנו תמיד שהוא מרוצה והוא משולם על כך מיד. רבקה, מוסירותו למענינו, תמיד הי' שואל אכלתם כבר, קח תאכל, שתיתם כבר הנה קחו לשתות... דאג תמיד עבורנו במסירות ובנאמנות נפלאה. א געטרייער טאטע, בטבע הי' אדם מסור

יטוב לב. "אבער מיר האבן געכאפט פון איהם אויכעט" (=היינו חוטפים גם), ואין לי ספק שזה מלווה אותי עד היום הזה. מפעם לפעם. אבל ידענו שיכולים לקבל ג"כ.

אהבתו העזה של מרן הרמ"מ לבנו רביה"ק היום אני מכין זאת, "איך וואלט געוואלט כאפען נאך, איך וואלט געווען בעסער" (הייתי רוצה לחטוף עוד, הייתי יותר בסדר).

מסופר, הבית ישראל זי"ע הי' מחלק פעטש (=מכות), בא אליו חתן ביום החופה, נתן לו הבית ישראל מתנת יד 'א פראסק' (=סטירה) ואמר לו: חתן ביום חופתו "מ'דארף תשובה טוהן" (=צריכים לעשות תשובה), שמעתי זאת מאברך שראה זאת, ואחר שנים רבות פגע בחתן דגן ואמר לו: "דער פאטש, דאס באגלייט מיר עד היום, ווייסט וויפיהל זאכען דאס האלט מיר אפ"?! (=הסטירה שקיבלתי מלווה אותי עד היום, היודע הנך כמה דברים נמנעתי מלעשות בגינם). עוד מסופר, הבית ישראל זי"ע נתן פעם לאחד פאטש, וההוא יצא ממנו שמה וטוב לב והתפאר בפני רעיו החסידים על הזכיה הגדולה בה זכה מהרבי שהעניק לו סטירה, הבחין בכך הבית ישראל זי"ע, קרא לו והכניס לו סטירות בכך הבית ישראל זי"ע, קרא לו והכניס לו סטירות בכו"ז כי גם חלק התקיפות הי' שטרענגקייט הי' מאד געטריי וזה מלווה אותי עד היום.

והיה גם הי' התפילה באמצע, זאת ראו תמיד. סיפר לי הרה"ח ר' ראובן קורנבליט הי"ו, כי פעם כשהי' טיש אצל הרבי הרמ"מ זצוק"ל זיע"א, והתפללו קודם מנחה או מעריב, ואאמו"ר זצוק"ל זיע"א עורד עומד בתפילה בקול ובהשתפכות - הי' לו מקום קבוע בכיפה"ד לא למעלה ב'מזרח' אלא במרכז ותל הדרומי, שם עמד, מעולם לא ישב בתפילה, אינו זוכר שישב בתפילה, והי' מתפלל בקול מילה במילה כמונה מרגליות כשפניו פונים קצת לציבור וקצת לכותל -

זי"ע ר' ראובן הנ"ל, שהי' הרבי הרמ"מ זצוק"ל זיע"א סיים להתפלל וכבר נגיש לעריכת השולח"ט ואבא רבינו הי' עדיין עומד ומתפלל בקול, הוא לא הבחין שכבר נגיש לשולחן, רצו להשתיקו און מ'האט געשישעקט, והרבי זצ"ל נענה: "זייער גוט, זייער גוט, מיין אלתר שטערט מיר נישט, ער שטערט מיר נישט" (=מרן רביה"ק הרמ"מ ענה: "טוב מאוד, המשך בעמ' ה')

המשך בעמ' ה')

הילולא דצדיקיא

Table with 2 columns: יום שב"ק ט"ז טבת, יום א' י"ז טבת, יום ב' י"ח טבת. Contains names of righteous people and their dates of passing.

Table with 2 columns: יום ג' י"ט טבת, יום ד' כ' טבת, יום ה' כ"א טבת, יום ו' כ"ב טבת. Contains names of righteous people and their dates of passing.

טוב מאוד, בני לא מפריע לי, בני לא מפריעני כלל", הוא נתן אישור על תפילתו, ולא נתן שיעשו שקט, כמוכן שאבא הנמיק בקולו מיד כששם לב שהרבי כבר ליד השולחן...

חינוך הבנים במס' נ' ממש

עוד נקודה שאני מתבונן בו, הרבי הרמ"מ זצוק"ל ז"ע"א אמר לבאר מ"ש רש"י לפי שש"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרה נשמוטה ממנה ומתה, ואמר בל"ק: "או איידער צו האבן א ישמעאל אין שטוב איז בעסער נישט צו לעבען" (=עדיף למות מאשר לגדל ישמעאל בבית), עדיף להסתלק מהעולם מאשר שישאר בן עם מעשים מקולקלים בבית.

"שיון אסאך צייט וואס איך כאפוין אזוי, און אזוי איז ביי מיר די הרגשה" (=כבר זמנים טובא שאני חושב ומרהרר לי כן, וכך ההרגשה אצלי), שאאמו"ר נתן לנו להבין שזה ציפור נפשו ממש ונקודת חיותו, "איך דארף נישט לעבען איך דארף אייך נישט האבן" (=אני לא חפץ בחיים, אני לא צריך אתכם) אם לא תהיו ותתנהגו כמו שצריך.

אחד הבנים כשהיה פעוט לימים הסתובב פורים בלי הכיפה, והאבא זצוק"ל ז"ע"א היה בגילופין כדרכו ביום הפורים, משראה את בנו בלי כיפה על הראש צעק עליו: "איך דארף דיר נישט האבן!", (=אני לא צריך אותך) כי זה ציפור נפשו. "האבן א ישמעאל אין שטיב? ווער דארף לעבען?! (=מי צריך לחיות אם יש ישמעאל בבית) רבקה אע"ה ג"כ אמרה כך, "אם לוקח יעקב מבנות כנען למה לי חיים".

הרגשנו כזה בחינה, אם לא נהגנו כמו שצריך היה בחיי של למה לי חיים. היינו ילדים, לא הבנו כ"כ, אבל כשזוכרים עתה את ההנהגה שלו מבינים שהי זה זה ציפור נפשו. "חינוך איז געווען דאס פינטעל פון אויג" (=חינוך היה בבת עינו ממש, ועיקר שבועיקרים).

ואגב מתורץ בזה א שארפע רמב"ן, עה"פ בהגר (בראשית טז, ו) "ותעניה שרה ותברח מפניה", וזל"ק: (חטא) חטאה אמנו בעוני הזה וגם אברהם בהניחו לעשות כן ושמע'ה על עניה ונתן לה שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העוני ע"כ. א מורא'דיגען רמב"ן, אבל עם דבריו הק' של הזיידע רבי זצוק"ל ז"ע"א מובן היטב, שרה אע"ה הי' נביאה וידעה כי בניה יסבלו בידי ישמעאל, ועד היום סובלים מזה, אך סברה שרה אע"ה: "ענדערשט בעסער ליידען אבער ער וועט נישט זיין מיט יצחק'ל", (=מוטב לסבול ולהצטער ממנו מאשר לחיות עמו), "איי מען וועט ליידען?! (=אוי כמה שהם יסבלו) בכל זאת, יצחק אע"ה היה עולה תמימה, והי' צריכה לזהר עליו שישמעאל לא יציק לו.

כל זה יסודות בחינוך, צריך לדעת אם רוצים להצליח בחינוך הילדים צריך שיהא הדבר בציפור הנפש בחיי למה לי חיים, כמו שהיה אצל שרה רבקה אימותינו ע"ה, ואצל יעקב אע"ה.

כשהיינו ילדים צעירים לא הבנו את המ'תח' שהי' לו לאאמו"ר זצוק"ל ז"ע"א, עתה זה תופס אותנו, זה החיים שלי, בלי זה אין לי שום דבר, זאת הי' האוירה בבית ובמחיצתו של האבא זצ"ל.

היום, כשאני מביט לאחור אני רואה ומבין "וואס האט זיך דא אפגעשפיולט" (מה שהצטלם אצלי כמראה משקפת).

מאיך גיסא, הי' בחיי דורון, כל כך געשעמק, הוא היה מומחה מיוחד,

הגמי' אומרת הרי שצריך להשתמש בשניהם, ימין ושמאל, אין הכוונה כי שבוע אחד מתנהגים עם הילד בימין מקרבת בנחת וטוב לב, ובשבוע השני מתנהגים עמו בשמאל דוחה ובתקיפות. אלא צריך להשתמש בשניהם יחד. וזה החכמה לדעת מתי ואיך להתנהל. הוא היה בזה מומחה מיוחד. מאחר שמעצם טבעו היה רך וטוב לב, עבורו להתנהל בתקיפות ושטרענג האט איהם געקאסט (=עלה לו), הוא היה צריך להתאמץ ליתן פעטש. ובוזה הי' מומחיותו המיוחדת.

מורינו רבי נחמן בידרמן

שליט"א

המשך מעמ' ז'

אורו של הסב"ק נשתקף אצל אבא קדישא כמים פנים לפנים בכלי ראשון

דבר נוסף שאני חושב עליה הרבה: "דעם זיידענס אור" - זיו אורו המאירה של הזיידע רבי זצוק"ל ז"ע"א היה אור גדול ונורא מאד, ואנו היינו כלים קטנים מדי לקבל ולקלוט את האור כי טוב. ואאמו"ר זצוק"ל ז"ע"א היה היכלי שני - ונכון יותר הוא הי' היכלי ראשון, וכדברי הפוסקים המחמירים (עי' משנ"ב סי' ש"ח סקפ"ז) שהמצקת הניתנת בקדירה שהוא כלי ראשון דינו ככלי ראשון - אאמו"ר זצוק"ל ז"ע"א היה הידולה ומשקה, היכלי ראשון. וזה מתבשל עד היום הזה, וכבידון הפוסקים אם כלי שני מתבשל או לו, זה עומד ומתבשל עד היום הזה. היה אור גדול ונעלה ולא היו יכולים לקבל ולהשיג את ההנהגה, "ער האט עס דורך געשפיגעלט אין שטיב מיט זיינע הנהגות" (בהנהגותיו בבית ושתקף הכל כמו מראדה), "מיט דער יראת שמים וואס ער האט געווארפען" (עם הירא'ש שנספך ונורק ממנו), וכך יכולנו לספוג את האור הגדול של הרבי זצוק"ל ז"ע"א.

רואים אחרים שהסתובבו יצאו ונכנסו בצלו של הרבי הרמ"מ זצוק"ל ז"ע"א, אבל לא רואים שהם ק'לטו את האור, הם אכן נהנו מן האור אבל לא נספגו בתוכם האור, כי זה הי' אור גדול ונשגב עד מאד, זה היה להבת אש, והיו צריכים לדעת ולהשכיל לקבל ולקלוט אותה, אחרים עמדו במחיצתו ולידו הם אמנם התחממו לאור אבל לא קלטו את האור. והאבא זצוק"ל ז"ע"א עם כל הנהגותיו והליכותיו היה זעיר אנפין מאביו הק', כל המנהגים על הנקודות, "ער האט דורך געשפיגעלט דעם טאטען דורך און דורך" (=הוא שיקף את אביו הק' יותר ויותר פנימה),

אף בהליכותיו דמה כשתי טיפות לאביו הסב"ק אמנם פתח בדורו כשמאל בדורו, אבל כל הליכותיו הזכירו את הרבי הרמ"מ זצוק"ל ז"ע"א, (ואכן כך גם נתהווה הסידור תפילה לדוד לעלוב).

ולנו הילדים היה זה טובה גדולה שעי' זה יכלו לקבל האור, "ער האט אראפגעזאט דעם גרויסען אור" (=הוא הניח האור הגדול), הוא צמצם את האור בכלים. וז"ש (דברים ד, ט) "והודעתם לבניך ולבני בניך", בפשטות הפי' שמודיע לבנים ולנכדים, וי"ל שהאבא זצוק"ל ז"ע"א הוא הודיע לבניו - לנו הבנים, ולבני בניו - שאנו בני בנים של הזיידע רבי זצוק"ל ז"ע"א, היינו מי הוא הסבא קדישא מרן הרמ"מ, "ער האט אריינגעזיט דעם אור און אראפגעלאזט דעם אור" (=הוא הזריע והשקה את האור והניחה), לנו ולבנינו עד עולם.

הכל נעשה בפשטות ובלי שום הרגשת רעבי'ש קינד וכדו'

מצד שני, שלא כמנהג העולם, לא היה מושג אצלו א' רעבי'ש קינד', לא אצל הסבא זצוק"ל ז"ע"א ולא אצל האבא זצוק"ל ז"ע"א, מעולם לא הי' לנו מקום ישיבה בשולח"ט, הי' עלינו להידחק כמו כולם כאחד מן השורה, ללא שום יחוס. אבא זצוק"ל ז"ע"א רצה שהכל יהיה 'מקורי' בלי שום גינונים כמו אצל שאר בנש"קים, אבל עצם הנהגתם העביר אלינו את ענין הרבי'ש אייניקעל, אבל בפועל לא היה דבר כזה, למשל, שהוא רוצה להיכנס אל הסבא, "ער איז אן אייניקעל" (=כי הוא נכד), לא כן, אלא כאחד האדם

מן השורה, ואולי אפילו פחות משאר אדם, ער איז דאך אן אייניקעל, אז תוכל לעמוד בצד, תוכל לבוא אחר כך. הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע"א היה מחלק לצדקה את כל מעותיו, והרבנית באה בצעקה געוואלד לא הי' לנו איך להשיא את הבת, אמר לה הדברי חיים ז"ע"א: נו, את תגידי שהדברי חיים'ס א טאכטער דארף חתונה האבן (שבתו של הד"ח צריכה מעות לחתונתה), ויתנו לך מלא חפניים, אבל זה שנכנס אצלי לא יכול לעשות כך... כזה בחינה הי' אצלו, וכאז דאמר מרן רבינו דה מלעלוב זצוק"ל ז"ע"א איך תאמרו עלי שאני צדיק הדור, כשיש לי אהבה יותר לבני מאחרים... כזה בחי' - "נישט דער זיידע האט דאס געפילעוועט און נישט דער טאטע האט געגעבן אוא הרגשה כלל" (=לא חשנו זאת אצל הסב"ק, ולא אבא הק' נתן לנו הרגשה זאת). אבל מצד שני, היה כל כולו דער איבערגעבען ומסור מה שקיבל מהסבא זצוק"ל ז"ע"א. וזאת הי' הנקודה הטובה והגדולה שהי' לנו ממנו בזה לקבל האור מהסבא זצוק"ל ז"ע"א, הוא צמצם לנו את האור וזה חדר אצלינו וזה מתבשל עד היום ובבחי' כלי ראשון.

השכיל דינו בחכמה מופלאה ועצומה בימין דוחה ושמאל מקרבת

כפי שאמרנו לעיל, הי' לו חכמה גדולה לשלב ב' הענינים, ימין ושמאל. היה לו בזה אומנות נפלאה. רואים הרי אנשים אפי' גדולים וחשובים משקיעים כ"כ בחינוך ילדיהם, אבל בסוף לא כ"כ מצליחים, סיבת הדבר כי חסר להם השילוב של ימין ושמאל, כי אינם משכילים להשתמש בשניהם יחד. אסור להתנהל ביד ימין ולהרדים את יד שמאל, אלא לשלב שתי ידים יחד. כאשר מתנהגים בימין מקרבת בלבד, אין צורך להסביר כי לא יצליחו לראות פרי בעמלם. בשלושים שנה האחרונות, ככל ש'מתקדמים' יותר, הולך ו'מתקדם' שיטת החינוך דבחי' דורון, בחי' ימין מקרבת. מלפנים הי' יותר תמימות ויראת שמים ומדות טובות, אמנם הראש לא היה כ"כ אויסגעשארפט און אויסגעשניצט, אלא הראש הוא אויסגעשארפט און אויסגעשניצט, אבל תמימות וירא'ש ומידו"ט חסר גם חסר. הטעם בזה כי עזבו את חלק השמאל דוחה לגמרי, כי לשלב שניהם יחד זקוקים למומחיות ואומנות יתירה, וכאשר חסר הכלים לשלב שניהם או כמוכן עדיף יותר להשתמש בבחי' ימין מקרבת מאשר בשמאל דוחה.

הובא בשם מוהר"ן מברסלב ז"ע"א כי אלו שמרביצים לילדיהם מתוך כעס, מכניסים בהם טבע רציחה או בודאי עדיף בחי' ימין מקרבת, ונהיה מצב שמתנהלים עם הילדים רק בטוב ובדרכי נועם. אני כשלעצמי איני זוכר שקבלנו ממנו נשיקה, לטיפה איני זוכר, ועכ"ל היה כ"כ געטריי, היה לו כוונה בזה להשרות אצל הבנים הרגשה של 'שמור מרחק', לכן לא נישק ולא ליטף (גם ד"ז מובא ממוהר"ן ז"ע"א). ואפשר לרמוז ענין זה משני כתובים, נאמר (משלי יג, כד) חושך שבטו שונא בנו, ונאמר (משלי כז) נעתרות נשיקות שונא, ודו"ק, וזה עצה טובה לחינוך, כי גם עם ימין מקרבת צריך שיהי' איהה מרחק בין האב לבן, ובחי' שמאל דוחה. אם מתנהגים עם ילד רק בדרכי נועם וימין מקרבת הוא ינצל את זה, הרי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח, כא), "און ער וועט רייטען אויף דעם און דאס אויסניצען" (=הוא ירכב על זה וינצל זאת), וזה לא טוב. כי עם כל הנאמנות והמסירות של אב לבן, חייב להיות מרחק מה ביניהם בחי' מורא אב וכאמו"ל שהבן ירא את אביו יותר מאמו, כי עם כל העטריי'שאפט צריך להיות יראת האב על הבן. האב אינו חברו של הבן, הוא אביו. בין שני חברים ורעים אהובים אין יראת ומורא. ברור שבחי' שמאל דוחה לבד זה בגדר אמרויות ורציחה, ובחי' ימין

אחיד בשמיא וארעא - אבא הק' היה מגשר בין שתי הדורות

אאמו"ר הרבי זצוק"ל זיע"א היה מגשר בין שתי דורות, הוא יצר בעברונו, דורינו אנו, גשר מופלא לדור הקודם על כל המשתמע מכך. "ער איז געווען פון אלטען דור, אבער געלעבט אין דעם דור" (=הוא היה מהדור הישן-הקודם, אך חי בתוך דורינו אנו). בטיש'ן, היה משוחח עם הזקנים בערגה ומתאר הוד קדומים, "איהר געדענקט די אידן אין ירושלים? מען האט גארנישט געהאט, און מען האט גארנישט געדארפט. עס איז גארנישט געווען - אבער קיין עגמות נפש האט מען נישט געהאט" (=זוכרים הנכם את יהודי ירושלים, לא היה להם כלום, ולא היו צריכים כלום, כלום לא היה להם, אך עגמ"ל לא היה להם ג'כ). תמיד היה מתעניין אצל איזה צדיקים הסתופפו, ואת מי זכו לראות.

"ער האט אריינגעשיינט אין דעם דור"

כשהיה מדבר מהרה"ק מבעלזא זי"ע היה מתבטא על הדור הזה בלשון "תינוקות שלא ראו מאורות מיימיהם". מחד גיסא היה אאמו"ר זצוק"ל זיע"א דבוק תמיד לדור הקודם, אשר עוד זכה לראות ולרכוש ולנפשו אוצרות מלאים וגדושים לכל החיים. ומאידך גיסא לא ישב רבינו בפינתו מעוטף בטליתו, אלא האציל עלינו מהודם וזיוום. "ער איז געווען פון יענעם דור אבער ער האט אריינגעשטראלט און אריינגעשיינט אין אידן אין דעם דור" (הוא היה מהדור ההוא, אבל הזריח ושיללה את לבבות יהודי דורינו).

אחיד שמיא וארעא, דאס איז א מוראדיגע נקודה. הרבי זצוק"ל זיע"א איז געווען טאקע איינגעפאקט אינעם טלית (=עטוף בטליתו), ברם ברוב חכמתו השכיל להאיר ולהחירי נוחה מדור הקודם ומעבודתו הנעלה בתוך הבנים ובתוך כל הנלווים אליו, "מען האט עס געקענט ארויסנעמען למעשה" (=יכולים היו ללמוד מזה למעשה). כי על אף שהיה איינגעפאקט ועבד את קונו בסילודין, היה אפשר ללמוד ממנו כי היה לו "א היימשיקטיץ און א נאהנקטיץ צום מענטשן, ער איז געווען היימיש מיט יעדער דאדקי דבי רב" (היה לו קירבה היימשיקטיץ לכל אחד, אפיקי דדרדקי). ולכן היה אפשרות ללמוד ממעשיו ומהנהגותיו, "ער איז געווען א מענטש וואס מען קען נאכמאכען" (הוא היה יהודי שאפשר לחקותו, ולנהוג כמותו), כי היה היימיש עם כל אחד. וזה לנו לימוד לדורות, לאברכים בני זמנינו, "אז דו וועסט זיין איינגעפאקט אינעם טלית, דו וועסט זיין הימעליש" (=אם תהיה מעוטף בטליתך, ותהיה בעולמות העליונים מבלי להבחין הקורה סביבך), מי יודע מה ייצא מבניך... צריכים לדעת לשלב הדברים, אחיד בשמיא וארעא, והרבי זצוק"ל זיע"א ברוב חכמתו וצדקתו השרה זאת על הסובבים אותו. אנהאמט בר חמרא עתיקא קדישא, חומץ בן יין, אנהאמט געגאנגענע חומץ בר חמרא עתיקא קדישא, דער היינטיגע דור...

החילוק בין עבדו"ק של מרן הרמ"מ ובנו רבינו הק' בעת אמירת "לפניו נעבוד" וכו'

אפשר לתמצת ולומר כך: ווען דער זיידע דער רבי זצוק"ל זיע"א השרף הגדול האט געפלאקערט ביי לפניו נעבוד ביראה ופחד - ראו עליו בעיני בשר שהוא הקדוש אינו כלל בזה העולם, שהוא מרחף בעולמות העליונים. ווען דער טאטע דער רבי זצוק"ל זיע"א האט געפלאקערט ביי לפניו נעבוד ביראה ופחד - האט ער געקאכט פאר דער וועלט, שיראו וילמדו ויתחזקו ביראת שמים. - אחר השולח"ט הלכתי לביהמ"ד בעלזא בבני ברק שמעתי אברכים משוחחים ביניהם שם על אאמו"ר זצוק"ל זיע"א "האסט געזעהן ווי ער קאכט ביי לפניו נעבוד וכו', ער איז געווען א פלאם פייער!" (=האם ראית איך שרבינו רתח בהשתוקקות בלפניו נעבוד, הוא היה אש להבה) הוא השפיע לטובה על כל הבאים במחיצתו.

דמות הגדול בענקים

נקודה זו, המאפיינת את אישיותו של מרן אאמו"ר

**מהגה"צ המשפיע
מזרינו רבי אלימלך בידרמן
שליט"א**

זצוק"ל זיע"א, הוא לימוד גדול לדורנו. אחיד שמיא וארעא. ובהמשך דברינו נעמוד ונתבונן בדמות הגדול בענקים, בעובדות ובהנהגות של הרבי זצוק"ל זיע"א, וסוף דבר מהכל נשמע את האלקים ירא, שבכל הדברים שנדבר ונפרט יהיה בזה תועלת לאברכים ולבחורים דורשי ומבקשי ה', דברים שיהי' בהם מוסר השכל לזקנים עם נערים גם יחד. ישמע חכם ויוסיף לקח.

מיששנו אצלו יראת שמים

ומדי דברי בו וכוזר אוכרנו עוד את השבתות כשהיינו ילדים, הוא היה אברך און ווי ער האט געפלאקערט (=איך שהיה חם לבו בקרבו) ביי די שבת טיש'ן בבית. הוא לא אמר לנו שמועס'ן, אלא היה מקריא ולומד מספה"ק 'נעם אלימלך' וזכרון זאת, אך עשה כמו שמדבר לעצמו בקול, "מיר האבן נאר געזעהן ווי ער קאכט, עס קאכט אין דעם מענטשן" (=רק ראינו את חמימותו והתלהבותו, זה בער בנו).

דבר זה השפיע עלינו ביותר. הי' מגיעים אליו גרויסע עובדים, ואמר פעם לאחד מגדולי המשפיעים של היום: "דער בעלזער רב האט נישט געדארפט זאגען קיין דרשות, מען האט דארט געטאפט יראת שמים!" (=הרה"ק מבעלזא לא הוצרך לדרוש לעם, היו ממששים שם בחוש יראת שמים).

אני חוזר ע"ז רבות, בעניני חינוך, מה שהבנים רואים אצל אביהם הם לוקחים עמם. וואס מען זעהט ביים טאטען נעמט מען מיט. אנו לא ראינו אותו יושב בתפילה - וזכננו אין גם אחד שיושב בתפילה, וכן שאר הנקודות בתפילה, את התפילה בקול וכדו'. אאמו"ר זצוק"ל זיע"א נהג לעשות תענית דיבור בכל ערב ראש חודש - כאשר חלתה אמו הרבנית הצ' ע"ה קיבל ע"ע ב' דברים, לסיים ספר תהלים שב"ק ותענית דיבור ער"ח - אולי אין מי מהבנים שעושה תענית דיבור בער"ח, אבל אחד אומר יום כיפור קטן, והאחר מתפלל בנין וכדו', כל אחד בדרך לקח לו לעצמו התעוררות מהנהגתו של האבא זצוק"ל זיע"א. וכן בכל שאר הנקודות, עבודתו הנשגבה בערב יום הכיפורים וכו' וכו'. הוא לא דיבר עמנו מה לעשות ואיך לעשות, אלא ממנו עצמו, "פון זיין קאך - האט זיך עס איבערגעגאסען אויף די קינדער" (=מתוך להבתו שבערה בו, זה נשפך עלינו הילדים). ובכלל, דרך חינוכו הי' ביראה ובאהבה משולבות, יראנו מפניו, אבל היה בינינו אהבה מיוחדת.

ער איז געווען אויסגערעכנט בכל דבר (=היה מחושב בכל דבר).

איך דארף א הכנה צום כותל

אחר הסתלקות אביו הק' מרן הרמ"מ זיע"א הנהיג אבא זצ"ל סעודת ר"ח בה השתתפו כל האחים הגה"צ זיך האלטען צוזאמען (=להיות מאוחדים יחדיו), כל פעם בביתו של אחד האחים. באחד הפעמים כשנערכה הסעודה בירושלים עיה"ק, נסעו יחד כמה מן האחים ברכב אחד, ואחד מן האחים הציץ לגשת להתפלל בכותל המערבי, נענה הרבי זצוק"ל זיע"א: "איך פאר נישט צום כותל המערבי, איך דארף אן הכנה פאר דעם" (=איני יכול לנסוע לכותל המערבי, כי אני צריך קודם הכנה לכך).

מחותנו האדמו"ר מווישקא זצ"ל נסתלק י"ד תמוז (בדיוק ששה חדשים קודם רבינו), והלך אחר המיטה עד הר הזיתים, וכבר ירד ליל ט"ו תמוז, ואלפי בני' נהרו להשתטח על ציון האור החיים הק', גם אנו ירדנו לציון הק', אבל הרבי זצ"ל נותר עומד למעלה על יד המעקה, הוא עומד ומביט על אלפי הבאים, אבל אינו יורד, איך דארף אן הכנה - אמר. לא היה אצלו פשוט, הוא עמד על העקרונות שקיבל ע"ע, וכמו חומה של בטון לא יכלו להזיז אותו מעקרונותיו, פון קיין איין זאך האט מען איהם נישט געקענט ריקען.

את פת לחמו מכר למען שמירת העיניים

מי מדבר מזה כשהגיע לשידוכי הבנים, לא וויתר על דבר, היה שייך להציע שידוך בלי הקאפטן? אבל היה זה דברים שבכל יום ויום. שמעתי מעד-ראיה רבי ברוך ווייסברג הי"ו, שנסע פעם עמו על אוטובוס בתחבורה הציבורית, הרבי זצ"ל היה אז אברך, ולמרות שעניו מושפלות היו לקרקע חש רבינו בפירצה נוראה בגדרי הצניעות, הדבר גרם לו חלחלה וזעזוע עד עמקי נשמתו וכולו רתת, והעיד ה"גל "אז ער האט זיך געטרייסעלט, זיך אויפגעשעלט, און געזאגט: דאס לעצטע שטיקל ברויט וועל איך פארקויפן, אבער מער אויף קיין אוטובוס וועל איך נישט פארן!" (=נדעו ענעמד, והכריז: את פת לחמי האחרונה אמכור, אך באוטובוס לא אסע יותר) ואכן היה נאה דורש ונאה מקיים. תלמידיו מאותם ימים בת"א בישיבה הק' העידו כי אכן הי' מגיע מידי יום ויום ליישיבה עם מונית 'טעקסי'. על אף כי בתקופה ההוא לא היה לרבינו די מחסורו, ברם 'לוקסוס' כזה פירגן לעצמו, ושילם עליה טבין ותקילין, כי כך קיבל על עצמו ולא הי' אפשר להזיזו מעקרונות הקדושה שקבע לעצמו. זה דברים שאפשר וצריך ללמוד מהם, אמר לי אברך אחד ששמע סיפור זה ממני בא' השיחות, ומני אז אינו נוסע באוטובוס. זה משפיע הלאה.

זהירותו הנוראה בשמירת העיניים

וכבר נודע ביהודה ובישראל גדול שמו בזהירותו המופלגת בשמירת העינים בטהרה. "ער האט נישט געקלעטערט אין די ווענט, אבער זיין גיין איז געווען מיט שמירת עינים" (=הוא לא נתחכם בכתלים ובקירות, אך הליכתו היתה עם שמירת העינים). התלווייתי אליו פעם ברחוב ועברנו ליד ביוב שנדף משם ריח רע, הגיב: "עבירות שמעקט מער" (=לעבירות יש ריח רע יותר). פ"א התקשר אלי בבבליות וביקש שאסדר לו מקוה עתה בדחפיות, כששאלתיו לפשר הבבליות השיב כי הוא עבר עתה בנסיעתו בתוך תל אביב והוא חייב לשם כך מקוה כדי להודיך...

עבור יראת שמים אמכור את הי'

ובזה באנו לנקודות היראת שמים של אאמו"ר זצוק"ל זיע"א. היה בבית איזה הנהגה שלא הבינו כל המשך בעמ"י

כך והוא היה זהיר בענין זה, ופעם הגיב על כך וזעק מנהמת לבו הט: "פאר יראת שמים וועל איך זיך פארקויפען דאס לעבען!". (=עבור ירא'ש אמכור את חי).

"ווי ער האט געזען אביסעל יראת שמים, איז ער געווארען פארקלאפט מיט יענעם" (=היכן שראה רבינו מעט ירא'ש כבר נתדבק באותו ירא). כאשר פגש אברך ובחור עם יראת שמים השתעשע עמו רבות, והיה דרכו בקודש צו קניפען און ציפען את אלו, היה לו שפה ולשון מיוחדים עם העובדים שבאו להסתופף בצלו. אחד שהתקרב אליו והתעלה במעלות החסידות, ומתחילה הי' לו פאות קטנות ועתה הי' לו פאות ארוכות, כשנא לטיש הוצק חן בשפתותיו ואמר: "דו געדענקסט אז ער איז אמאהל געווען א שיינער בחור?!!" (=אתה זוכר שפעם הוא היה בחור יפה) לעומת זה התבטא פעם על איש אחד שהכיר והלה פגע בענין של יראת שמים, אמר: "איך האב נישט קיין מנוחה פון איהם" (=איך לי מנוחה ממנו). מצד אחד האט ער געקענט צופליקען (=ליכל לסטור) ומצד שני היה מקרב ומעודד מאד. על בחור אחד אמר לי פעם: אזא איינעם - מען דארף איהם האלטען און פאטשען (=כזה אחד צריכים). גם לקרב וגם להצליף בו.

מקרב לבות ישראל לאבשב"ש

בשנתו האחרונה לחייו, היה בחור אחד שלא הצליח בישיבה, ורצו לשלחו משם, לקחו הרבי זצוק"ל זיע"א תחת חסותו וקבע עמו חברותא מדי יום ויום, ואף קרא אחריו 'מיין רבי' ער איז מיין רבי (=הוא מוריו ורבי), כי לומד עמו... אך כאשר נכנס אליו בחור זה ביום הפורים, מיד כשראה אותו עשה עצמו כמקיא מראות פניו... "דא האט ער מקרב געווען און דא האט ער געקענט ברעכען אין פנים אריין" (=פה היה מקרב, ובזמן אחר היה יכול להקיא מראות פני החוטא). היה אצלי חבורה של בחורים, ונתלוו אלי פעם לשולח"ט, הרבי זצוק"ל זיע"א הכניס לאחד מהם בעניני יראת שמים, "זיי האבן שוין מער נישט אריינגעטרויטען" (=יותר לא דרכו אצלו)... היראת שמים שלו בקיום המצות הי' מורא'דיג, "א פסח איך עס האט אויסגעקוקט ביי איהם" (=חג הפסח איך שהיה נראה אצלו).

שגם הילדים יראו איך נראה יהודי עובד ה' וצדיק באמת

גיסו הגה"ח ר' אפרים הרשקוביץ שליט"א עלה אליו פעם בחוה"מ עם בניו, ואמר הנ"ל: "איך האב געוואלט די קינדער זאלען זעהן ווי עס זעהט אויס אן ערליכער איד פסח" (=ציעית שילדיי יראו איך נראה ערליכער יוד בפסח). והירותו ממשוהו חמץ וגעבראק'ס. אף אחד לא הי' יכול ליכנס למטבח, היה לו שולחן נפרד עליה היסב לבדו, אף אחד לא ישב על שולחנו. זה דברים שאי אפשר לעשות היום, מען דארף דאך פירען נארמאלע שטיבער... אבל כ"כ היה פארקאכט.

אש להבה בעת אפיית המצות

אפיית המצות שלו, אה, איזה עבודה, תחילה אפה בבני ברק ומשום מעשה שהיה הוכרח לאפות בירושלים, כי היה עומד ליד התנור ופעם אחזה האש באחד המצות והוא קפץ על זה כרוב התלהבותו בקיום המצוה, ונעשה שם שריפה והי' צריכים לשפוך מים לכבות הלהבות, כמובן שלא השתמש עוד במצות שאפה שם, וכבר היה קודם החג ממש והי' צריך למצוא מקום אחר לאפות מצות... כבר מילדותו היה לו הנהגה מעניינת וכך עד אחרית ימיו, ויתכן כי גם כמה שעות קודם הסתלקותו עשה כן, איך שהיה נשכב במיטתו. הוא היה עולה על יצועו, אויפן בעט (=על המיטה), היה נעמד ומקבץ ארבע הכנפות יחד, והיה קופץ ואומר ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד וכו', והיה מנשק הציעית ואת המזוזה, ואח"כ מניח את ראשו וגופו על המטה...

מורינו רבי אלימלך בידרמן

שליט"א

המשך מעמ' ט'

גיסו הגה"צ רבי שמואל עוזר קאפף זצ"ל שאל פעם את אחי מורינו רבי שמעלקא שליט"א "דער טאטע טאנצט נאך ה' מלך?!!" (=האם אביך עדיין קופץ לאחר ה' מלך) כך נהג כל ימיו... היה לו אונטערסאנטע הנהגות אזעלכע (=היו לו הנהגות מעניינות ומפליאות), מעניין מהיכן לקחם...

בער בעצמו והבעיר אחרים ביראת שמים

נחזור למה שדיברנו, "ער האט זיך פארקויפט פאר א בחור פאר א יונגערמאן" (=מכר עצמו בשביל בחור או אברך) שהרגיש בהם יראת שמים ותשוקה להתעלות בתורה ויראה. אמר לי הגה"ח ר' יוסף קופערבערג שליט"א, הוא היה מושגח בישיבתו הק': "ער האט געקאכט אין יראת שמים, ווען נישט, וואלט ער געהאט די גרעסטע ישיבה" (=אם לא היה בווער בלהט ביראת שמים, אזי היתה לו הישיבה גדולה ביותר).

כשהיה ר"מ בישיבה בתל אביב, שאל אותו בחור אחד איזה שאלה, ולא היה לו מענה, ובאמצע הלילה מצא תשובה לקושי' בשער המלך על הרמב"ם וחזר לישיבה וקיבץ את כל התלמידים ולמד עמם. היה תקופה, בחיי אביו הק', שקבוצה של בחורי אנ"ש התחילו ללמוד אצלו הוראה. הוא היה קם פארטאג'ס והתכונן ללימודים. תמיד אהב "צו שטיפען אייגעלייט צום לערנען" (=לדחוף אברכים ללימוד התורה). חפץ הי' תדיר לזכות את הרבים להרבות תורה וחסידות, ידוע גם שהי' חותם את שמו בצירוף אותיות ואלמא"ה, פעם אל' שזה ר"ת 'ואזכה ל'היות מזכה את הרבים'.

התמדתו המופלגת בתורה באהבה ובנעימות

בכלל ידוע התמדתו הגדולה באותן השנים, בין החברותות שלו אז הי' האדמו"ר מאלכסנדר זצ"ל וכן בנו האדמו"ר יבדלט"א, וגם עם הרה"ח רבי ישראל ראנד שליט"א, ועוד שיעורים קבועים שהי' מוסר בביהמ"ד, שיעורים בגמרא, במשנה ברורה, בחומש רש"י. בכלל, שקידתו בתורה מימים עברו הי' מורא'דיג, "ווען ער איז געזעצען און געלערנט איז ער געזעצען ווי א שיכור, מיט אזא חיות, ער האט געדארשט יעדער ווארט" (=בעת לימודו היה יושב ממש כשיכור, מתוך חיות, והיה שותה בצמא כל מילה). האופן שישב אצל השיעורים והאופן שהכין את השיעורים אי אפשר לתאר. הגה"ח ר' משה אדלר זצ"ל אמר על השיעורים שלו: "ער גיבט עס אריין אין די מויל אריין" (=הוא מטעים זאת לתוך הפה). אני זוכר כאשר היה צריך להוריד ספר ממדף עליון, הי' לו סולם והי' עולה עליה ומפום לעצמו בנעימות ובהשתוקקות (בניגון חב"ד) "אם תמצאו את דודי מה תגידו לו, מה תגידו לו, שחולת אהבה אני".

אביך לימדני איך לומדים גמ' בדביקות בה'

"ער האט שטענדיק געקאכט" (=תמיד בער כאש). אמר לי מגי"ש חשוב בזכרון מאיר: "ער האט מיר אויסגעלערנט לערנען א שטיקעל גמרא" (=הוא לימד אותי איך לומדים דף גמ'). ועוד נקודה. "דעם לעבען מיט'ן באשעפער" (=לחיות עם השי"ת), זאת ראו אצלו באופן נעלה ונשגב.

במשך השנים ראו כי אף במצבים קשים לא איבד לרגע את דביקותו בהקב"ה, תמיד התהלך עם ה' אלוקיו. פעם כשחזר ממקום מסוים, א שווערען מצב, התחיל לרקוד ולשיר "אשרי איש שלא ישכחך" וגו', תמיד היה בדביקות והתחזק בה'. ידוע קושיית הא"ר והסמ"ג על לשון הגמ' כל המעגן את השבת נותנין לו

משאלות לבו, ומקשינ דמהו המדה כנגד מדה הדמעגן את השבת והשכר שנותנין לו משאלות לבו. ובטור הביא בין השאר בזה"ל כאילו כל מלאכתך עשוי וכו' ולפ"ז יבואר דאחד שמעגן את השבת וכל התנהגותו בשבת היא כאילו כל מלאכתו עשוי ואין לו שום דאגות, ע"כ מודדים לו מדה כנגד מדה שבאמת לא יהיה לו שום דאגות ושלא יחסר לו שום דבר...

מסר נפשו למען השבת והיה חי עם הקב"ה

כדבר הזה ממש היה לנו הרבי זצוק"ל זיע"א. בנסיעתו הראשונה מעבר לים לאסוף כסף [א"ה: הי' זה בפקודת אביו הסב"ק עבור הבית ברח' רמב"ם], התנגלגל בכמה מדינות ומדינות. יש מכתב שכתב ומתאר לפני הרבנית ע"ה כמה קשה הולך לו אבל מיד מוסיף לכתוב "ווען עס קומט שבת פארגעס איך פון אלעסדינג" (=עת מגיע שבת המלכה, שוכח אני מהכל). חורף שלם לא הי' בבית, הוא יצא בחודש חשון וחזר ערב פסח. הי' בלונדון, באנטווערפען וכו'. כמובן שהי' לו תנאים ודרישות משלו בבית האכסניא, ער האט זיך שטארק געמוטשעט דעמאלט (=היה קשה לו מאוד, וזה עלה לו כסבל רב). התנאי הראשון הי' שלא ישבו נשים בשולחן, וכמובן שהי' צריך להעריג וברויט וכל המנהגים שלא וויתר עליהם מעולם.

תחנתו האחרונה הי' בטורונטו שם התאכסן בבית הרב וועכטער, מנכבדי העיר. והנה בשב"ק הי' גניבה בבית מארחו, ולא נגנב דבר מהבית מלבד סכום הכסף שקבץ אבא זצוק"ל זיע"א בעמל וביגיעה משך כחצי שנה. הרב וועכטער נהיה אויס מענטש, אך אאמו"ר זצוק"ל זיע"א התחיל לרקוד בהתלהבות ישבת, שבת, שבת. ולא רצה לשמוע דבר וחצי דבר מאבידתו הגדולה. מוצאי שב"ק התאספו נכבדי העיר, לאחר ששמעו דבר התנהגותו של הרבי זצוק"ל זיע"א, ואספו לו אז יותר מכל הסכום שהי' לו מקודם! "איך די שווערסטע מצבים" (=במצבים הקשים ביותר) כשהיה מגיע שבת קודש הי' מסיח דעתו מכל וכל. "ער האט תמיד געלעבט מיט'ן אייבערשטען" (=תמיד חי עם הקב"ה).

את ימי השלושים לאחר הסתלקות אביו הק' מרן הרמ"מ זיע"א עשה רבינו בדירתו בעיה"ק צפת. באותם השבתות האט ער געפלאקערט. בכלל, נדמה לי "אז ער האט געפלאקערט ביי זיך אין שטוב מער פון אין ביהמ"ד" (=בער בביתו יותר מאשר בביהמ"ד). היה לי עמו אז סיפור נפלא, אני יצאתי לבני ברק להביא צרכי השבת, וחזרתי עם הרכבת מת"א לחיפה ושם הייתי אמור לעלות על אוטובוס לצפת, אבל עשיתי לעצמי חשבון וראיתי כי כבר לא אגיע באוטובוס לפני הזמן, הי' חורף והיום קצר. התקשרתי להודיע בצפת לאחי הגה"צ רבי נחמן שליט"א שאני לוקח מונית עם נהג ערבי ויוצא לצפת במהירות. הרבי זצוק"ל זיע"א הי' אז במקוה. ואני יצאתי לדרך. הנהג הערבי נסע במהירות גדולה והגענו רגע קודם כניסת השבת, ואיך געגענו לפני הבית עצהר המיטטרה את הערבי על כל הנסיעה המהירה... "נאר אין רבינס זכות בין איך אנגעקומען צום זמן" עם צרכי השבת (=רק בזכות רבינו הגענו בזמן עם צרכי השבת לכ' השב"ק).

טוהן א טובה פאר א איד האט איהם מחי' געווען - וכן פיזר סכומים עצומים לצדקה

עוד נקודה חשובה שראו אצלו. "דער חיות פון טובה טוהן א אידן" (=א חיות של להיטיב ליהודי). היה יתום אחד שהסתובב אצל מרן הרמ"מ זיע"א, ואבי זצוק"ל זיע"א הי' השדכן שלו וחיתן אותו ודאג לו לכל צרכיו, ביום החופה ישב החתן בביהמ"ד מהורהר במקצת, לא היה לו מי שיעשה לו שבע ברכות בליל השני, ואז נכנס אבא זצוק"ל זיע"א והמשך בעמ' י"א

מזרינו רבי נחמן בידרמן שליט"א

המשך מעמ' ה'

מקרכת לכד ג"כ לא מועיל, אלא צריך שישאר תמיד מצב של איזה ריחוק בתוך העטריי שאפט.

וזה ראו אצל אאמו"ר זצוק"ל זיע"א, יסודות אלו בחינוך. איני יודע אם הדור הזה יבין בכלל מה שמדברים אבל אני מוסר את הדברים, דברים כהויות, איך שראינו אצל אאמו"ר זצוק"ל זיע"א, ואיך שצריך להיות. עה"פ (במדבר לב, טז) גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו וגו', הובא בספה"ק זצוק"ל זיע"א (פ' מטות) וז"ל: והקדים הטף שהם צריכים שמירה ביותר כשהם בקטנותם ואין בהם שכל להיות עושים טוב, והתיקון להטף ולבניו הקטנים הוא כך, כשהאדם עושה מעשיו בקדושה ובטהרה ובמחשבה טובה אז הוא בורא מלאך קדוש והוא עולה ויושב בשמים להמליץ טוב עבור האדם כי הוא נותן לו חיות ושפע, ומלאך נקי ע"ד עיר וקדיש, ולכן נבואה ע"ד מלשון התעוררות, שמעורר את האדם לעבודתו ית"ש וזה צריך עובדא ובנין, וזה"ש בנו לכם ערים לטפכם ר"ל שתראו בכל העובדות לעשות מלאך קדוש ויהי תיקון להטף שזהו העיקר אבל להצאן אין צריך בנין ועובדא רק צריך לגדור גדר עבורם שלא יתפזרו ולא יתפשטו ודי להם בשמירת הגדר אבל הטף הוא העיקר שהם חלקי נר"נ היותר חשובים, שצריך שמירה מעולה ובנין שלם, ע"ש. ו"ל דהמורם מדבריו, כי ע"י התנהגות האב נברא מלאך, ומלאך זה ממליץ על ילדיו הקטנים לטובה, כל"ו שמלאך זה שומר עליהם ומעורר אותם לעבודת ה'. והכוונה בזה אולי לכאור את הנהגת אותם הצדיקים שהם בחיי רועי צאן, ואין להם תמיד הזמן והיכולת לחנך את ילדיהם באופן אישי, וא"כ איך יתחנכו צאצאיהם, אלא ע"י מעשיו של האב שנעשים בקדושה ובטהרה נבראים מלאכים ששומרים ומעוררים את הילדים לדרך הטוב והישר. וזהו עבודת הצדיקים שהם היו עד כדי כך לש"ש, עבורם העצה היא לבנות ערים לטפכם בחיי מלאכים שישמרו על הילדים.

זה מהלך ודרך הנהגה לאנשים גדולים, פאר גרויסע מענטשען, דערהויבענע מענטשען. וכזה מובן גם מעשי רבוה"ק אלו שלא נהגו לחנך את ילדיהם בתקיפות, וכמעט שלא אמרו להם דבר, ואיך נתחננו הם? אלא הם נהגו באופן כזה. אבל הי' מרבוה"ק שכן חנכו בתקיפות, ולא סמכו על דברים האלו, הטמירים והנעלמים, אלא חניכו ועקבו אחר ילדיהם בשתי צדדים.

הכל מוכח תפילתו וענותנותו הגדולה של רבינו

וכך נהג גם אאמו"ר זצוק"ל זיע"א, וכנראה שסבר כי כך צריך לנהוג בדורות אלו, דורות החלשים יותר. וגם כי לא אחז ברוב ענותנותו שהוא במדירגה ובמעלה זו של הצדיקים, וכדמרגלא בפומי להתבטא על עצמו: "ער ווייסט ווער ער איז - איך בין גארנישט" (=הוא יודע מי הוא, אני כלום), והכל שעשה ופעל היה עבור די קינדער, כל החיות שלו הי' הילדים, ואם הם אינם מתנהגים כדבעי למה לי חיים וכנ"ל. אי' במשנ"ב (ס"ז מו סק"י): ותמיד תהיה תפילת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות ויכוין מאוד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים ונהיה אנחנו וצאצאינו וכן כשאומר ב-בא לציון למען לא ניגע לריק ולא נלד לבלהה, ע"כ. והובא בשלה"ק מה שאמר האריז"ל לתלמידו מהר"ח ויטאל ז"ע על אחד מגדולי הדור, שהי' מתאמץ מאוד בתפילת למען לא נגע לריק וכו', עד שהיה לו היסח הדעת בתפילין, ומן השמים נעשו. אמנם לא מובא מה כיון אז בתפילתו, אבל אם כפי מש"כ המשנ"ב שצריך לכוון אז על הבנים, רואים עד כמה צריכים להתפלל ולהעתיך על ד"י. וכנה"ל דבנוסף לב' הבחינות של ימין ושמאל, דרוון ומלחמה, צריך שהי' התפילה באמצע כדי לדעת מתי ואיך לשלב שניהם בחינוך הבנים.

ואכן כידוע כי כל השלשלת הק' נתהוותה ונתקיימה ע"י כח תפילתו של אביו של מרן מוהר"ד מלעלוב זיע"א שהתאמץ בתפילה עד כדי עילפון, ומזה נבנה שלשלת הקודש. וכאשר מתבוננים רואים כי ממש כל זה היה הנהגתו בקודש ודרכי החינוך שהעניק לנו מרן אאמו"ר זצוק"ל זיע"א. ע"כ.

מזרינו רבי אלימלך בידרמן שליט"א

המשך מעמ' י'

וניגש אליו ואמר לו שהוא עושה עבורו שבע ברכות מחר, לאחר מכן אאמו"ר ממש רקד "ער האט מחיה געווען א אידן" (=החיה אותו ממש).

הוא היה שולח אותו לחלק אלפי דולרים לצדקה, לפעמים ביקש לחלק הכספים בלי נגיעות.

בדרך כלל שלח אותי לחלק לעשר אנשים אלף דולר לכל אחד. לא פעם ולא פעמיים ולא שלש פעמים, אלא פעמים הרבה עשיתי כן בשליחותו.

אמר פעם לאחד ממקורביו ומגדולי התומכים במוסדותיו הק', שאינו רוצה ליקח ממנו עוד, נודע לו כי אחיו של האיש שרוי במצב קשה, א"ל: "לאז אפ די מוסדות, דיין ברודער דארף עס מער, גיב פאר איהם" (=אל תתרום יותר למוסדות, אחיך בשךך זקוק לכסף יותר, תן לו). בכלל זהירותו בעניני ממונות הי' געוואלד. כל ההלוואות שלקחו עבור המוסדות שולמו קודם הזמן.

א מורא דיגע מעשה. היה בעל תוקע בבית מדרשו שלא הצליח לתקוע, ככל שניסה לא עלה בידו, ניגש הרבי זצוק"ל זיע"א והחל לנסות אף הוא לתקוע כשהוא מתאמץ להוציא קול תקיעה אבל ללא הועיל. שאלתי אותו אח"כ הוא ידע הרי שאין הוא יכול לתקוע, השיב: "איך האב נישט געוואלט ער זאל פילען אז נאר ער קען נישט - נאך איינער קען נישט!" (=לא רציתי שההוא ירגיש שרק הוא לא יודע לתקוע, אלא שיש עוד שאינם יודעים)

ענותו כהלל

ידועה חיבתו ואהבתו לספרי קודש. הייתי מסדר לו מפעם לפעם להגיע לחנות הספרים שלא בשעות הפתיחה לקהל הרחב, והיה רוכש מה שהי' צריך.

פעם ראה מודעה המפרסמת איזה ספר שייצא לאור עולם עמ"ס שבת, הוא למד אז מס' שבת וביקש ממני לילך לביתו של מחבר הספר לקנות הספר ולומר כי זה עבור הלעלובער רבי. כשחזרתי עם הספר שאל אותי שוב אם אמרתי שזה עבור הלעלובער רבי, עניתני כן, והסביר לי כי חפץ היה להודיע בזה לבני הבית, לאשת המחבר, שהלעלובער רבי זקוק להספר של בעלה הת"ח, כדי שתתפעל ותהנה מכבוד גדול כזה שנפל בחלקם. עם איז געוואלדיג.

יהודי אחר שהי' מקבל מהרבי זצ"ל מנות חיזוק, והרבי הבין שהוא זקוק להרגשת היימוקטנט, הי' הרבי זצ"ל משאיר לו הודעות בשמו הפרטי אלתר בידרמן. פעם היה לעלובער רבי ופעם היה אלתר בידרמן, "דער עיקר ווי אזוי מען מאכט לעכטיג פאר יענעס די נאכט" (=העיקר איך משמחים ומאירים את הלילה ומעודדים את השני).

רבינו הק' עמל ועמל אך לא נתעייף מלעמול בעבודת קדשו כל ימי חייו

"אלס יונגערימאן האט ער געקאכט אין ספה"ק בית אברהם" (=כאברך עמל בריתחא דאורייתא והגה בספה"ק בית אברהם).

אביו הק' מרן הרמ"מ זצוק"ל זיע"א אמר לבנו הרבי זצוק"ל זיע"א אודות הבית אברהם "אז ער האט געהארוועט און געהארוועט און נישט מיד געווארען פון הארווען" (=הבית אברהם מסלונים עמל ועמל, ולא נתעייף מעמלו).

צריך לפרסם גם את המאמר שאמר הרבי זצוק"ל זיע"א עה"פ והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וגו' [- הובא להלן בפרק מבארו של מנחם, קחנו משם], עם איז א גאנצע מערכה (=זה מערכה שלימה), הוא אמר לי את התורה והקדים לומר אז "מען האט דא נעכטען געזאגט א שטיקעל תורה" (=אתמול אמרו כאן קטע של דבר תורה), לא היה דרכו להתבטאות כך כלל, ואכן כשחזרתי לפניו על הדברים שאמר לי לא זכר שאמר את הדברים כלל...

והמעייץ בתורה זו יבין וישיכיל כי מאמר זה הוא מערכה של שני דורות, של שני קבוצות, די יונגע מיט די אלטע (הנערים עם הזקנים). כי כזה הי' אאמו"ר הרבי זצוק"ל זיע"א, הוא הטיב להבין ללבם של הדור הצעיר על אף שהוא היה מונח כל כולו בדור הקודם, הוא היה הגשר בין שתי דורות, גשר שאיחד בין שמיא וארעא. ע"כ.

אור יקריות

ליקוטי פנינים יקרים מספה"ק על היולת צדיקים

שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבוד ומדי שנה בשנה חונתה אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביבו ובאים על קברו עם שאר העם להשיב ישיבה שם עכ"ל כ"ל.

זהו טובה גדולה עבור הרב, וכדיאיתא בגמ' (בימות צי) דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד המע"ה לפני הקב"ה רבש"ע יהי רצון שיאמר דבר שמועה מפי בועה"ז, דאמר ר' יוחנן משום דרשב"י כל ת"ת שאומרים דבר שמועה מפי בועה"ז שפתותיו דובבות בקבר וכו' ע"ש. ועי"ז יכל הרב מעולם האמת להשפיע יותר לתלמידיו הנמצאים בעולם השפל, ולהאציל מרוחו עליהם כמו בחיים חיות, (וע"ע לעיל סוף סימן

רכ"ח). וגם התלמידים שמתאספים לכבודו מקבלים עליהם שלא לזוז בכקוצו של י"ד מהדרך הקודש אשר הנחיל להם והבן. (ש"ת דברי יציב - צאנז)

יומא דהילולא מסוגל להשפעת השפעה בימא דהילולא
שמעתי כמה פעמים מאדמו"ר הרה"ק מהרי"ד זצוק"ל מבעלזא, ביום אשר בו הילולא של איתו צדיק, הוא כמו שעושין לחגיגה ביום מיתתו, ועל חשונה נהגו בכל תפוצות ישראל ליתן דרוון דרשה. (מקורו מהזוהר הק' פר' יוצא קטמ ע"א) ומסתמא גם בהאי הילולא דצדיקא יהיב ליה קוב"ה מתנת לצדיקא. ואמר אדמו"ר הנ"ל בשם זקינו הרה"ק בעל אוהב ישראל ז"ע מאפסא. שנותן הקב"ה להם שיוכלו להשפיע בני חיי ומזוני לישראל. (ליקוטי אוהב ישראל)

מה שקורין ליום פטירתו של הצדיק יומא דהילולא. כי כמו שבחונתה קורין את הכתובה לפני החתן להודיע ולהזכיר את התחיבויותיו כלפי הכלה, כמו כן ביום הילולא של הצדיק מזכירים את התחיבויותיו כלפי אנשים שחסו בצלו. (ספר מאורן של ישראל)

שבת אחים
ע"י התברכות והתבקות של אותן הנשמות והמדרגות שהיו קשורים בו, וגם אותם שהאמינו בו בחיים חיות, ביום הילולא ששבת אחים, אז מתעורר אל עליהם בחינת עולם הבא והתבטלות היצה"ר, כי אותם המדרגות והנשמות שהסתופפו בצילן בחיים חיות בהתקשרות, וכל אותם שהאמינו בו, הלא המה עזרו לו ע"י אמנות לבחינת מסירת נפש ולבירורים שעשה בבחינת תם עזר לאלקים כנודע.

ולכן יולמים המה ביום הילולא להמשיך עליהם ועל כל ישראל בחינת האהרות הנ"ל, בחינת עולם הבא. (כנסת מרדכי)

ע"י שפעת על תלמידיו המקושרים אלו וגם בעת שהרב מרום ונלקח מאת התלמידים, עדיין הוא מקושר ברוחו ונשמתו עם תלמידיו השותים מביאר מים חיים אשר כרה להם בחיים חיות... מובא בברכ"ל (ו"ד סי' סה"ו) וסק"א (א) דנהג העולם להתפלל אצל קברות הצדיקים. והמקור לה מצאנו בגמ' (בימות קרב) ברש"י ד"ה תלתא ריגלי שכתב ז"ל, ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנך ריגלי דאמוראי היים יום

לכבוד ולעילוי נשמת
מרן אדונינו מורינו ורבינו
הקה"ט זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנגיד הנכבד
הנכבד לבו פתוח לכל דבר
שבקדושה, אשר נדבו
לבו הוזהב לשאת
בהשתתפות הוצאות
הגליון
הרה"ח ר' נתן שטיין הי"ו
פלעטבוש - ארה"ב
זכות רבינו תגן עליו ותמליץ
ישר בעדו

לכבוד ולעילוי נשמת
מרן אדונינו מורינו ורבינו
הקה"ט זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנגיד הנכבד לבו
פתוח לכל דבר שבקדושה, מקושר
בכל נימי נפשו למרן רבינו הק', אשר
נדבו לבו הוזהב לשאת בהשתתפות
הלק נכבד מהוצאות הגליון
הרה"ח ר' מאיר וועזעל הי"ו -
בארא פארק - ארה"ב
זכות רבינו תגן עליו ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולעילוי נשמת
מרן אדונינו מורינו ורבינו
הקה"ט זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנגיד הנכבד לבו
פתוח לכל דבר שבקדושה, אשר
נדבו לבו הוזהב לשאת בהשתתפות
הוצאות הגליון
הנה"ח ר' יואל שווארץ הי"ו
ויליאמסבורג - ארה"ב
זכות רבינו תגן עליו ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולעילוי נשמת
מרן אדונינו מורינו ורבינו
הקה"ט זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנגיד הנכבד,
מקושר בכל נימי נפשו למרן
רבינו הק', אשר נדבו לבו הוזהב
לשאת בהשתתפות הוצאות
הגליון
הרה"ח ר' ישעי' אילאוויטש
שליט"א - בארא פארק
זכות רבינו תגן עליו ותמליץ ישר
בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו
הנכבד והנעלה
הרה"ח ר' אלי גוט הי"ו -
פלעטבוש
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד והנעלה
הרה"ח ר' שמואל ברילל הי"ו - בארא פארק
זכות רבינו תגן עליו ותמליץ ישר בעדו
ובהדא מחתא נברכהו מעומקא דליבא
לרגל שהשמחה במעונו באירוסיו בנו היקר
שלום נ"י עב"ג במזל טוב ובשעטומ"צ

ברכת מזל טוב
שלוחה בואת לידידיו החשוב
והמפואר מחשובי אנ"ש, מסוד
ודבוק בכל נימי נפשו לכ"ק
מרן אדמו"ר שליט"א, ה"ה
הרה"ח ר' מנשה ברון הי"ו
לרגל שמחת הכנס הבן יוסף
לעול התומ"צ בשעטומ"צ
יהי רצון שיוכה לרוב נחת
ושובע שמחות.

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד
הנעלה
הרה"ח ר' שלום
דעמבסקי הי"ו -
בארא פארק
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד
הנעלה
הרה"ח ר' שלמה זלמן
הורוביץ הי"ו - בארא
פארק
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד
הנעלה
הרה"ח ר' יונה הורוביץ
שליט"א - רב דבוסטון -
בארא פארק
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולעילוי נשמת
מרן אדונינו מורינו ורבינו הקה"ט זיע"א
הונצה ע"י ידידיו מוקיר זכרו הטהור, הנגיד הנכבד
לבו פתוח לכל דבר שבקדושה, אשר נדבו לבו
הוזהב לשאת בהשתתפות הוצאות הגליון
הנדיב היקר הרה"ח רבי ברוך ערבליץ הי"ו
זכות רבינו תגן עליו ותמליץ ישר בעדו

ברכת מז"ט
לידידיו הנעלה
והיקר, איש החסד
המסור בל"ג למרן
אד"ש, ה"ה
הרה"ח ר' אבא
ליברמן שליט"א
בארא פארק
לרגל הולדת הנכד
במז"ט

לכבוד ולטובת נשמת
זקני הק'
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י נכדו ידידיו
הנעלה והמפואר, בנש"ק
הרה"ח ר' דוד יצחק יעקב
בידרמן שליט"א - י"ם
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד
הנעלה
הרה"ח ר' מרדכי לב הי"ו
- ברבפבל
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולעילוי נשמת
מרן אדונינו מורינו ורבינו הקה"ט זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנדיב הנכבד לבו פתוח לכל דבר
שבקדושה, אשר נדבו לבו הוזהב לשאת
בהשתתפות הוצאות הגליון
הרה"ח ר' יעקב יוסף האס שליט"א - ב.פ. ארה"ב
זכות רבינו תגן עליו ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולעילוי נשמת
מרן אדונינו מורינו ורבינו הקה"ט זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנגיד הנכבד לבו פתוח
לכל דבר שבקדושה, אשר נדבו לבו הוזהב
לשאת בהשתתפות הוצאות הגליון
הרה"ח ר' אברהם מאיר אלטמאן הי"ו
בארא פארק - ארה"ב
זכות רבינו תגן עליו ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד
הנעלה
הרה"ח ר' שלמה יואל
שענברין הי"ו - רמות
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד
הנעלה
הרה"ח ר' ישעי' בריץ
הי"ו - בארא פארק
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד
הנעלה
הנה"ח ר' יוסף משה
הערבס הי"ו - ארה"ב
זכות רבינו תגן עליו
ותמליץ ישר בעדו

לכבוד ולטובת נשמת
זקני הק'
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י נכדו
הרה"ח ר' משה מרדכי בידמן
שליט"א במוריני רבי נחמן.
לכבוד ולטובת נשמת
כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א
הונצה ע"י ידידיו הנכבד והנעלה
הנה"ח מאיר יונגריץ הי"ו -
מיאמי - ארה"ב

מרן אדמו"ר זיע"א חוסף על כך שלשון ותקבר וכו' לא הפשט
שעבר שלב, אלא נולד מחדש, וכשנפטר הכוננה שנים תפסדו,
כן גם כשמתחיה זה מצד חיה, לשון ותפעל הפעולה צחיית
אצלו ככריה חשה, של החתונה כמו ותקבר ותשבר.
ולפ' רבינו מוכן למה מוחלף עונותיו כי זה דבר חדש, וזה
פרישע אצ'.

מרן אדמו"ר הרמ"ק הרמ"ם זיע"א היה אומר לכל חתן כיום
חופתי שגמור את כל התהלים (ויש אומרים בשם מרן הרמ"ק הרד"ש
שאמר לחתנים לגמור ביום חופתי כל פעמים כסדר) כידוע גדול
עצ' זה.

הספר ענבי הגפן (פרק 4 ב) מביא משהו ע"ז מנהג זה כמנהג
ותקין לחתן ולכלה בשם הקול אבי, ופירוש הפסוק מי ימלך
גבורותי' ישמיע כל תהלתך, דע"י אמירת כל התהלים כמתן ולא
במהירות, ובלא הפסק מבטלים כל הדינים והגבול.
גם הביא מספר המכרזות לזמן הרה"ח ר' פנחס אליעזר זצ"ל
שמעו מפה קדוש מרן הרד"ש מלעלוב שאמר לחתן לילך
לכתוב ואמר לו שיאמר מספר פעמים מזמור כ' שבתהלים יעצ'
ה' ביום צרה וכו', ואצ"ו זכור כמה פעמים ציוה לו שיאמר.
ובעבודת הקודש דהחיד"א (בסנסן ליאר) מביא עצ' גדול לאומר
ל"ב פעמים, וגם אמר לחתן הצ"ל דר"ת חתן הוא חמטאנ' זצ"ד
ת"מיד כזודע ממרן הכעש"ט זיע"א וכל"ה ר"ת ל"ב פעמים
ל"טורה. (המשך פניני נישואין לרגל השמחה יבוא בגליון הבא א"ה)

פניני נישואין (א)
ממרן רבוה"ק מלעלוב זיע"א
לרגל שמחת נישואי בת הגה"צ מוריני רבי נחמן
בידרמן שליט"א

וא"כ קשה האם רש"י הקדוש לאי כל למצוא לשון ותפעל בכל
הצ"ד רק ותקבר ותשבר, רק תבין בן כי ש שלשה זמנים אצל
אדם שכולו מתהלכין סביבו פעם האל כשנולד יש שמחה גדולה
עם הולד שצלו. פעם ה' כשנשא פעם הג' בפטירתו שאין
רעש גדול עם הנפטר. הפעם הא' בוצר ילד הוא לא יודע כלום
וגם בזמן שהוא צפטר גם אצ"ו יודע כלום, רק מת' הוא יכול לחוש
ולהרגיש מה הולך עימו בפעם ה' לפנ' חופתי שאן הוא שרוי
בחתן גשית עצימה. לכן צריכים להאמץ שכל הג' זמנים יהי שוים
אצלו.

וחל החתן להוריד דמעות, ויחבב הרה"ק את בן החתן על לחיו,
ואמר לו גענעג מיין קינד, אל תבכה עוד, וזה כוונת רש"י ותתבס
[כי אין חיתה רכה לפני הנשואין] לשון "ותפעל", פ' שצריך לראות
שהתפעלות אין יהיה כמו ותקבר, דהיינו בעת הקבורה, ותשבר,
בעת הלידה עת שצריך האבניים.

מרן הרמ"ם היה מספר גופא דעובדא הכי היה, שהיהודי
קדוש מפרשליחא רצה מאד להשתדל עם הרה"ק מרן
מוה"ר מלעלוב ולקחת את בן הרה"ק מרן ר' משה לחתן,
ואמר לו הרה"ק מרן מוה"ר האל בן משה אצ"ו למדו,
ואמר לו היהודי הקדוש על מצנ' כו, שוב אמר לו מרן
מוה"ר האל אצ"ו יחס ונענה היהודי הקדוש אפ"ה וע"מ כו,
שוב אמר לו מרן מוה"ר האל תצ' הבדאן שיקדש בטבעת
של זהב כמנהג, ואמר לו היהודי הקדוש חן, וע"י אצ"ו מוה"ר
ולבסוף אכן כן היה, וכשהגיע זמן החופה לא היה טבעת
של זהב כמנהג, ולא רצה היהודי הקדוש לילך לחופה, אלא
שהיה שם אד"ו וואס ער אין צושט געווען קיין נע"ו והלך
לחתן ובקש ממנה את הטבעת של זהב מעל ידה, ותנה
לחתן כמתנה ויקדש בה את בן היהודי הקדוש לו לאשה
ע"ב.

מוסר קודם החופה
קודם שהלכו לחופה של הרה"ק הפחד יצחק מביא זיע"ו ע'
אמר הרה"ק ר' אהרן מקארלין בעל הבית אהרן לחתן
הקדוש: מוחתי יקר למה אצנבם אמרים מוסר לחתן לפני
החופה. מיד לקח אביו את לחיו הימני של בן החתן בין שתי
אצבעותיו אצבע ואמר לו: כתוב בתי"ה"ק כשרבקה
אצ"ו ראתה ליצחק אביון ותקח את הצעיר ותתבס'
ופירש"י הקדוש ותתבס' לשון ותפעל כמו ותקבר ותשבר,